

ВОЛОДИМИР САВА

УДОМА Й НА ЧУЖИНІ

УКРАЇНСЬКИЙ АРХІВ

diasporiana.org.ua

ВОЛОДИМИР САВА

УДОМА Й НА ЧУЖИНІ

*Світлій пам'яті Батьків
– Марії й Семена.*

Автор

ВОЛОДИМИР САВА

УДОМА Й НА ЧУЖИНІ

ЗА РЕДАКЦІЄЮ СТЕПАНА ДЕМЧУКА

**ВИДАВНИЦТВО
УКРАЇНСЬКОГО АРХІВУ
ВАРШАВА 1995**

Обкладинка, що зображує народний дім в Угринові,

Мирослава Смерека

Репродукція знімків Всеволода Пшепюрського

Технічний редактор Анатолій Кобеляк

Коректори Мирослава Борцюх, Степан Демчук

На останній сторінці:

знімок угринівського церковного хору. 1936 рік.

Книжку видано коштом автора
та Видавництва Українського архіву.

© Copyright by Volodymyr Sawa, Olsztyn 1995

© Oficyna Wydawnicza Archiwum Ukraińskie, Warszawa 1995

ISBN 83-86112-03-4

Wołodymyr Sawa, *Udoma j na czużyni*

Wydanie pierwsze

Wydawca: Oficyna Wydawnicza Archiwum Ukraińskie

01-581 Warszawa, ul. Krasińskiego 16/84

tel./fax (0 22) 39-87-73

Skład i łamanie komputerowe:

Redakcja gazety „Homin”, 00-963 Warszawa-81, skr. poczt. 90

Objętość ark. wyd. 10,2; ark. druk. 9

Druk i oprawa:

Drukarnia Wydawnictw Naukowych S.A., Łódź, ul. Żwirki 2

Розповідь про Угринів, угринівців та їхніх нащадків

Початки Угринова

У сиву давнину, коли ще не було Київської держави, на території, де лежить село Угринів, жили якісь слов'яни. Свідчать про це урни з попелом померлих, що виорювались на угринівських полях. Траплялося це у двох місцях, а саме: на північний схід від села на полі Василя Прихідька (воно звалось: під Дібівцем) та під Рогальщиною, тобто на північний захід від села на полі Івана Павлюка (обидва місця лежать на відстані коло одного кілометра від Угринова).

На угринівському вигоні за річкою Варяжанкою, званому Будаками, напроти української плебанії височів горб, з якого люди брали глину, коли будували нові хати. Правдоподібно колись це була досить висока гора, на котрій стояв укріплений замок. Перед першою світовою війною на протязі 100 метрів від горба до вулиці, що звалась майданом (там же, певно, збиралися на своїх вічах давні мешканці Угринова), стирчали ще із землі товсті дубові палі. Мабуть, тут пролягав міст, який з'єднував гору з майданом, бо в цьому місці вигін був залитий водою.

Про село Угринів пишеться, між іншим, у польсько-мовній монографії покійного шкільного інспектора Броніслава Сокальського «Сокальський повіт». З неї довідуємося, що воно свого часу було містечком, яке мало магдебурзьке право. Свідчить про це й ось такий запис, зроблений чорни-

лом на берегах кількох сторінок старовинного Апостола, що зберігався в угринівській церкві:

«Сія книга рекомая Апостоль куплена за отця Сагана в Ставропигійськомъ Институті въ Львові за 28 злотыхъ изъ Брацкой скарбони до церкви града Угрынова 1611 года».

Автор «Сокальського повіту» припускає, що назва села Угринова походить від угрів, які тут поселилися, мабуть, у XIV сторіччі. Походженням цієї назви довгий час цікавився уродженець Угринова Іван Стасюк, котрий у статті «Угринів» (див. № 8 «Нашої культури» за серпень 1978 р.) сповістив таке:

«На моє прохання Інститут суспільних наук АН УРСР у Львові, за ініціативою завідуючого відділом історії України проф. М. Івасюти, підготував відділом мовознавства і відділом історії України наукові довідки, які засвідчують, що назва Угринів походить від слова «угр», «угрин» або від прізвища Угрин. Старші наукові співробітники Інституту, кандидати історичних наук Я. Ісаєвич і Ф. Стеблій вказують, що треба мати на увазі той факт, що уграми в той час називали не лише угорців (мадярів), але й всіх підданих Угорського королівства, в тому числі закарпатських українців. Найбільш імовірно, що і той угрин (чи людина з прізвищем Угрин, яка була нащадком якогось угрина) був закарпатським українцем» (с. 10).

В іншому ж місці цієї статті Іван Стасюк звирівся:

«Виникло питання, чи завершити вже вивчення географічної назви місцевості Угринів. Чи давнина Угринова вже зовсім з'ясована? – задумувався я не раз. І дослідження над відкриттям дійсності з історії поселення над Варяжанкою поглиблюються. На моє прохання проф. Є. Вісьневський, керівник Робітні історично-географічного словника в Інституті історії Польської академії наук у Кракові, підготував наукову довідку. Взявши за основу довідки оригінальне джерело – дарчий акт Казимира (белзького князя), документ виготовлений на пергаменті, який датується 16 червня 1435 р. і є в розпорядженні Національного музею у Кракові, польський науковець доводить, що назва Угринова є давніша від його власників у XV ст. В першій половині XV ст. Угринів

називається Гуріново, Гурінов, знову ж в 1469 р. – Уринов, і це свідчить про походження назви поселення від руської особової назви Гурін, звичайної на руських теренах, а збереженої до сьогодні в прізвищах Гуринович, Уринович, Гуриченко, Гуриничик і т.п. Пізніше відбулася так звана перестановка, змінюючись через те в Угрінов, Угринув. Село Угринів, хоч potwierdжене у джерелах щойно в XV ст., то, напевно, багато старіше, бо воно знаходиться на території побужського старого поселення, поблизу городищ Старогруд, Літовіж, Городловіце і тим подібних. Сміло можна припустити, підкреслює Є. Вісьневський, що Угринів виник за панування руських князів десь у XIII ст. як поселення якогось Гуріна, можливо, боярина (...). На мою думку, звернення руського і белзького князя Казимира, щоб у дарчому акті від 16 червня 1435 р. запис сіл був таким, як люд їх називає, вказує, що й назва села Угринова, де відбувалася ця подія, була в документі написана так, як в той час місцеві жителі її вимовляли, тобто Гуріново, і у вірогідності цієї назви не може бути сумнівів. Тому й припущення проф. Є. Вісьневського, що у котловині над річкою Варяжанкою, саме за панування руських князів, десь у XIII ст. розташувалось давнє поселення Гуріново, можливо, найвлучніші» (там же).

Дуже ймовірно, що справді це так, проте, думаю, походження назви села Угринова ще досліджуватиметься й останнє слово належатиме науковцям самостійної України.

Перебування козацького війська в Угринові

Розповідаючи про Угринів, годиться згадати про перебування в ньому козацького війська, яке під проводом гетьмана України Богдана Хмельницького брало участь у національно-визвольній війні українського народу 1648-1654 років. Задля цього скористаюся двома уривками статті Івана Стасяка «Загроза», котрі наводжу за шостим (червневим) номером «Нашої культури» з 1979 р. Там надруковано таке:

«Історія міст і сіл Української РСР, Львівська область» (Київ, 1968) на 753 сторінці доводить, що у 1648 р. через

Угринів проходили війська Б. Хмельницького. На підставі історичних джерел науковий співробітник Інституту суспільних наук АН УРСР у Львові Я. Полотнюк аргументує, що про перехід козацьких військ Богдана Хмельницького через Угринів є ряд даних і що такий факт мав місце в грудні 1648 року, коли армія Б. Хмельницького поверталася з-під Замостя до Києва через Сокаль – Берестечко – Острог – Заслав – Полонне і Житомир (...).

Угринівський переказ подає, що козацьке військо шляхом від Замостя підійшло заруднім гостинцем із північної сторони на західну околицю Угринова і на угіддях, які з півдня прилягають до долобичівського гостинця, а на заході розтяглися під ліс, стало табором.

«Схиматисмъ на рокъ 1887» (виданий в Перемишлі, с. 55) доводить, що містечко Угриновъ (Ugrynów) було спустошене Хмельницьким у 1648 році.

Не вдалося мені виявити наслідків наведеного спустошення Угринова. З опису Угринова кінця ХІХ ст. довідуємося про сліди давніших укріплень, цебто колишнього замку, отже може бути ймовірно, що під час постою війська Б. Хмельницького на угіддях Угринова був знищений козаками угринівський замок. Адже ж не всі спустошення з визвольної боротьби українського народу 1648 р. знайшли відбиття в документах. А може такі документи є десь в архівах і чекають ще на свого дослідника Хмельниччини.

Переказ передає, що за наказом Б. Хмельницького з постою і відпочинку військо вирушило на сокальський гостинець. З визвольним селянсько-козацьким військом відходили з пограниччя етнічної території східно- і західнослов'янського населення воля для народних мас і загроза для гнобителів.

Угринівці для вічного ознаменування цієї важливої події місця постою війська Богдана Хмельницького називали Хмелинами» (с. 13).

До речі, пишучи ці рядки, Іван Стасюк користувався не тільки «Історією міст і сіл Української РСР», «Схиматисмомъ на рокъ 1887» та переказами, а й довідкою колишнього молодшого наукового співробітника Інституту суспільних

наук АН УРСР Я. Полотнюка, котру надіслав авторові статті тодішній завідувач редакції «Історії міст і сіл Української РСР», кандидат історичних наук В. Кулаковський разом із своїм листом № 39/231-ІМС від 7 березня 1973 р. Тож наведений опис перебування козацького війська у грудні 1648 року в Угринові видається цілком вірогідним.

Угринів у 1765-1850 роках

Мій батько Семен знайшов серед старих церковних документів листа з 1765 р., у якому греко-католицький парох із села Мірча звертався польською мовою до угринівського декана у справі якогось розлучення. З цього слід висновувати, що в Угринові був тоді деканат, до того ж великий, бо село Мірче лежить на Холмщині за 15 км від Угринова.

В угринівській церкві зберігалася метрична книга з 1774 року, де фігурували такі прізвища, як Дуля, Вербівський, Гнатюк, Сава, Чабан тощо. Ця книга містила й список рекрутів австрійського війська, серед яких було 11 осіб з Угринова, 2 особи з Нисмич та 1 особа з Кізлівця. З цього випливає, що до угринівської греко-католицької парафії належали села Нисмичі й Кізловець, який насправді був присілком.

До речі, у цьому списку зазначено, що Угринів нараховував тоді 120 хат, Нисмичі – 40, а Кізловець – 14. Кізловецькі поля розкидалися на північний схід від Угринова. Звідси через ці поля вела дорога до річки Варяжанки, на котрій був міст, званий: на Кізлівці. Перед першою світовою війною на річці можна було ще помітити рештки старого млина – товсті палі у воді та греблю, що звалася Дяковою. За переказом, у Кізлівці жили Дулі.

На північний захід від Угринова, на відстані 3 км від нього, була сіножать, яка звалася Селиськами. Зберігся переказ, що колись там було село, котре запалося під землю. Старі люди розповідали, що їхні батьки начебто навіть раніше на Великдень чули, як під землею дзвонили церковні дзвони. Насправді ж, мабуть, це село спалили татари й воно вже не відбудувалося.

На західному боці Угринова, на двірських полях, височів горб (званий Кемпою), де збереглися рештки мурованих льохів, що були частково засипані землею. За переказами, стояв колись тут оборонний замок, оточений водами річки Варяжанки та Гонятинського потоку, який на ставищі вливався до Варяжанки. Пізніше, коли дідич переніс млин із Кізлівця до Угринова, де поставив його поблизу Кемпи, Гонятинський потік з'єднано з Варяжанкою вище Кемпи, щоб значно збільшити потужність млина. За панщини в льохах на Кемпі замикали людей, котрі провинилися перед дідичем.

Із тому «Львівська область», котрий є частиною 26-томної «Історії міст і сіл Української РСР», довідуємося, що «з 1515 до 1780 року Дібрівка (тобто Угринів – В.С.) була містечком, якому надане було магдебурзьке право» (с. 753). На жаль, тут не подано, чому Угринів утратив свій міський статус і знову став селом. Проте відзначено, що війська Богдана Хмельницького проходили через Угринів не тільки 1648, а й 1654 року. І все це годилося б ретельно вивчити, бо угринівці повинні краще, ніж досі, знати історію свого села.

16 травня (за новим стилем) 1848 р. в Галичині скасовано панщину. Для увічнення цієї події перед угринівською школою поставлено хрест із написом: «На пам'ятку знесення панщини 3 травня 1848 р.» (тоді ще датування велося тут за старим стилем). Цього ж року, у вівторок після Зелених свят, в Угринові спалахнула велика пожежа, яка спопелила майже все село. З наступного ж року аж до першої світової війни угринівці відзначали Зелені свята й третього дня, котрий, за переказом, святковано «на пам'ятку великого огню».

Після цієї пожежі погорільцям не дозволялося будуватись загущено, тож багатьом із них довелося ставити свої хати й господарські будинки на нових місцях. Тоді ж за річкою постала нова вулиця Вигнанка, яку пізніше чомусь перейменовано на Вигаданку. До речі, цю та всі нові вулиці поза центром села потім називано майданами. Усього було їх в Угринові три, а саме: при дорозі до Тудоркович, Вигаданка та біля кладовища, де жили, між іншим, переселенці з Кізлівця – Дулі.

У ході відбудови Угринова декотрим його мешканцям випало на долю голодувати й заборговуватися у жидівських корчмарів, а то й втрачати на їхню користь свою землю. Щоб цьому запобігти, 1850 року у шкільному саду напроти угринівського кооперативу закладено громадський шпихлір, який проіснував до першої світової війни. Стати його членом міг кожен, хто здав сюди в тимчасове користування 25 кг збіжжя. Воно на переднівку позичалося бідним селянам, котрі віддавали його восени або зимою після молотьби з 10-процентною надбавкою. Останнім завідувачем цього шпихліра (на горішньому одвірку якого, до речі, видніла випалена цифра 1850, що позначала рік його створення) був мій дідо Платін Сава.

Паростки просвітництва в Угринові

У 70-х роках ХІХ століття в Угринові відкрито читальню Общества ім. Михайла Качковського. Воно видавало для селян ілюстрований щомісячник «Наука» та різні популярні книжечки, які передплачував, між іншим, мій прадід Антін і дідо Платін. Тож перед операцією «Вісла», коли ще я з ріднею проживав у рідному селі, у нашій хаті зберігалися оправлені річні комплекти вищезгаданого журналу. На його титульній сторінці привертав увагу заклик «Молись, трудись, учись, трезвись», а над заголовком красувалось напівкругле гасло «З нами Бог». Мої батьки зберігали теж колись окремі книжкові видання Общества ім. Михайла Качковського, позначені його портретом.

У повсякденному житті мешканців Угринова неабияку роль відіграли місцеві священики. Так, наприклад, греко-католицький парох Теодор Кушнярський, що був знавцем садівництва й городництва, намовляв людей щепити добрі гатунки яблунь і груш, садити волоські горіхи, морву й виноград та вирощувати більше конюшини, картоплі й кормових буряків. Унаслідок цього в селі та навколишніх місцевостях помітно зросло, між іншим, розводження свиней і корів.

Крім того, парох Кушнярський заснував в Угринові Братство тверезості, яке сприяло відтяганню селян від корч-

ми, де декому з них довелося пропити землю й опісля стати убогим. Кожен, хто вступав до цього братства, мусив у церкві присягнути на Євангеліє (поклавши на ньому два пальці правої руки), що до смерті не буде пити горілки.

Завзятим ворогом пияцтва був і греко-католицький парох Семен Смулка, який також закликав своїх парафіян вступати до Братства тверезості. Саме й уже за цього отця на площі біля школи, де вже стояв хрест на честь знесення панщини, було поставлено 1889 р. залізний хрест із вилитим на перехресті ось таким написом: «Хрест побідив поганьство, хрест побідить пиянство».

До речі, моя бабуня Текля та її брати Степан і Омелян, а то й деякі інші угринівці, ставши членами Братства тверезості, уже ніколи горілки в рот не брали. Звичайно, велика в цьому заслуга отця Смулки, що був не тільки ревним, до того ж шанованим парохом, а й наче рідним батьком для всіх своїх парафіян, котрим давав добрі поради та безкорисливу допомогу.

Не без його допомоги було й відкрито тут 1887 р. тююнову крамничку (т.зв. трафіку, першим продавцем якої був дід Ілько) та громадську крамницю, що пізніше містилася в українському народному домі. Усе це, додаймо, зроблено, щоб протидіяти лихварству, котре так дошкуляло угринівцям. Тоді ж було й створено місцеву пожежну команду (т.зв. фаерманів, першим начальником яких був Степан Сич), що спочатку користувалася ручним переносним, а потім кінним насосом, званим тут сикавкою.

1889 р. у дяківні біля угринівської церкви відкрито читальню Товариства «Просвіта». Очоливши її, парох Смулка й місцевий учитель Скорупський згуртували навколо себе найсвідоміших селян (т.зв. читальників, якими були Степан Борачук, Олександр Гнатюк, Пилип Борачук, Гнат Сава, Іван Горбай, Платін Сава, Демко Гнатюк, Юрко Дацюк та Іван Федейко), щоб з їхньою допомогою впливати на помітне зростання життєвого й культурного рівня односельчан шляхом підвищення економічної ефективності господарювання.

Годиться тут нагадати, що в той час угринівські господарі ще ділили свої поля на т.зв. три руки, тобто частини. На одній

сіяли озимину, на другій – ярину, а третя ставала т.зв. парениною (перелогами). Наступного ж року на паренині сіяли озимину, по озимині – ярину, а земля по ярині лежала перелогами. Одне слово, кожного року третина полів не була обсіяна й ставала парениною, де паслися вівці, корови, а навіть свині, унаслідок чого біднішим селянам бракувало хліба.

Тож за порадою пароха Смулки (він же й був зразковим господарем) покінчено з трипільям, використовуючи перелоги для посіву гороху, вики й конюшини та садження картоплі. Спричинилося це до підвищення врожайності полів і, таким чином, збільшення прибутків окремих селян, а масове садження картоплі надто відкрило їм можливості для розширення асортименту харчування (раніше тут їли тільки гречану й пшоняну кашу та капусту, а свиней годували послідом і осипкою).

Мешканці Угринова дуже любили отця Смулку, і коли наставали жнива, усі йшли до нього на толоку, щоб якнайскоріше вижати й викосити його збіжжя. У ході жнивування дівчата й хлопці співали пісень, а опісля, увечері, залишивши на обніжку т.зв. бороду (кущик жита чи пшениці), несли обжинкові вінки на плебанію. Там, на подвір'ї, парох складав женцям щиросердечну подяку й пригощав їх вечерею, розставленою на святково прибраних столах.

Майже такого ж обжинкового церемоніалу дотримувалася й кожна українська сім'я в Угринові. Жнива ж бо тут уважалися священною порою, до якої всі селяни готовились старанно. Завжди перед жайинками люди йшли до церкви, де сповідалися і разом зі священником молилися за успішне

Отець Семен Смулка, що протягом 1889-1913 рр. був греко-католицьким парохом в Угринові.

проведення жнив. У ході жнивних робіт не влаштовувано весіль та забав з музикою. Самі ж жнива були нелегкі й тривали майже цілий місяць, бо тільки яре збіжжя косили на грабки, а жито й пшеницю жали серпами. Тож збирання врожаю завершувалося подячними богослужіннями та справлянням обжинків, якими певною мірою винагороджувалася важка селянська праця.

Парох Смулка дбав про своїх парафіян, а найздібніших посилав навіть в науку. Так, за його намовленням Олександр Гнатюк, ще будучи хлопцем, подався до Гната Полотнюка, щоб у нього вчитися на дяка. Закінчивши дяківську школу в Перемишлі, він протягом 60 років був диригентом угринівського церковного хору. Саме цей хор під його керівництвом навчився співати на криласі, що його було зроблено в місцевій церкві. Відтоді всі церковні співи лунали тут напрочуд гарно й величаво, майже так само, як у Перемиському кафедральному соборі.

Будова нової церкви

Стара (майже двохсотлітня) дерев'яна церква в Угринові, що стояла на високому лівому березі річки Варяжанки, вже не могла вмістити всіх парафіян, яких щороку прибувало. Тож стараннями пароха Смулки 1895 р. почато підготування до будови великої мурованої церкви. Тоді ж громадська рада ухвалила підвищити поземельний податок, а його надбавку призначити на спорудження церкви. Щоб зменшити витрати на її будову, під сусіднім селом Гонятином на полі Григорія Кощина побудовано цегельню й випалено в ній коло трьох мільйонів цеглин. Глину для виробу цегли брано, між іншим, із ґрунтів Демка Павлюка та Якіма Гнатюка, а дерево для випалювання цегли давав місцевий дідич Євстахій Сцібор-Рильський.

1897 р. можна вже було почати спорудження церкви. Більшість угринівців з отцем Смункою включно хотіла, щоб її збудовано на площі біля ринку, де пізніше побудовано школу. Церква, на їхню думку, мала б стояти тут лицем до ринку, а поряд з нею споруджено б потім школу, і це

презентабельне місце могло б стати окрасою Угринова. Проте тодішній війт Іван Вербівський спротивився й при підтримці сокальського староства домігся, щоб церкву будовано поблизу його хати, тобто там, де вона й тепер стоїть.

Тож, хоч місце було значно гірше, бо лежало на перехресті двох вулиць, неподалік хат і господарських будинків, тобто було ними майже закрите, довелося-таки саме тут почати спорудження церкви. Сама ж будова тривала три роки, а взяв її на свої плечі отець Смулка, бо інші члени комітету (в основному селяни) були, звісно, перевантажені своїми господарськими заняттями. Таким чином, парохіві випало на долю навіть цікавитися, чи не бракує цегли або піску, який часто-густо треба було довозити зі Старгорода (за 8 км від Угринова). Врешті влітку 1900 р. нова церква була готова. Її та муровану дзвіницю, котру побудовано поряд, обведено міцною огорожею із залізними ворітьми та хвіртками, що їх виготовив місцевий коваль Данило Труш.

Посвячення церкви заплановано на 23 вересня 1900 р. На це врочисте свято запрошено перемиського єпископа Костянтина Чеховича. Від села Хороброва його супроводжували на конях майже всі угринівські хлопці. Владика приїхав дідичевою каретою, запряженою чотирма баскими кіньми. Коли він переносив святі тайни зі старої до нової церкви, уся дорога була вистелена килимами й скатертями. Під час архієрейського богослужіння вирізнявся своїм прекрасним співом угринівський хор під диригуванням Олександра Гнатюка. Опісля єпископ похвалив хор, відзначаючи, що небагато парафій може похвалитися такими хористами й диригентом.

У ході цих урочистостей через нестачу місця до церкви впускали тільки нетутешніх людей, що прибули з процесіями майже з усього деканату. За переказом, в угринівському святі взяло участь коло 10 тисяч осіб. Тоді ж було заборонено курити в селі, бо організатори торжества побоювались, щоб не спалахнула пожежа. Стару угринівську церкву згодом продано мешканцям села Терношина (угнівський деканат), звідки 1994 р. її (як архітектурну пам'ятку) перевезено до Любліна, де молитимуться в ній місцеві греко-католики.

Нове в житті угринівців

Угринівські українці славилися чималими успіхами на культурно-освітній ниві. Ще 1893 р. вони заснували при читальні «Просвіти» аматорський драмгурток, найкращими акторами якого стали Гнат Сава, Іван Вербівський, Платін Сава та Варвара Конишевська. Проби вів місцевий учитель Скорупський, під режисерством котрого було поставлено, між іншим, такі п'єси, як «Тимко Капраль», «Підгір'яни» та «Верховинці». Глядачами вистав, що відбувалися у пожежному будинку, були не тільки угринівці, а й мешканці навколишніх сіл, бо таких імпрез тоді ще там не влаштовувано. Коли ж виставлялась «Вифлеємська ніч», зібралось стільки людей, що першого дня Різдвяних свят довелося її аж тричі давати.

Таким чином, уже в той час угринівці вели перед на рідній ниві, у чому помітну роль відіграла місцева читальня «Просвіти». Її бібліотека часто поповнювалась новими рідномовними книжками. Окремі мешканці села передплачували українські газети й журнали, а серед них і кільканадцять примірників часопису «Свобода». Місцевий хор під керуванням дяка Олександра Гнатюка давав кожного року концерти, присвячені пам'яті Тараса Шевченка.

Одне слово, увесь час зростала тут національна свідомість місцевих українців, значна кількість яких водночас ставала передовими й до того ж обачними господарями. Так, наприклад, вони добровільно застраховувались від пожежі (у товаристві «Дністер», представником котрого в Угринові був Олександр Гнатюк), а то й (багатші) страхували своє життя в товаристві «Карпати». Розпочато й будувати оштукатурені хати, криті бляхою, а Лука Гнатюк, Федір Голяр та Іван Вербівський побудували навіть муровані дома. Угринівці стали теж обгороджувати свої оселі штахетами, що поволі витісняли тут плоти.

Через кілька років після посвячення нової церкви в Угринові постала потреба збудувати нову школу, бо тодішня вже не могла вмістити всіх школярів. До речі, перша угринівська школа (учив у ній дяк) стояла там, де нині височить церква.

Друга ж була дерев'яна (спочатку вчителював у ній Сливинський, а потім – Скорупський), і саме поблизу неї вирішено спорудити нову школу. Її будову закінчено 1909 року. Школа була поверхова, побудована з червоної й жовтої цегли, складалася, між іншим, з чотирьох просторих класних кімнат і помешкання для директора. Мала вона й вежу, на якій дідичів годинник показував час на всі чотири сторони світу та вибивав повні години й півгодини. Перед школою закладено парк, засаджений липами, акаціями, черемхами й каштанами та обведений парканом. Біля парку споруджено криницю з ручною помпою.

Раніше ж, а саме 1908 р., угринівську громадську крамницю перетворено на споживчий кооператив «Зоря», що спричинився до пожвавлення торгівлі, даючи водночас своїм членам дивіденди. Його результативна робота протидіяла теж відродженню жидівського гондлярства, жертвами якого ставали селяни. Визискував їх також жид Хаїм, що мав тут давніше корчму. Люди боялися його, і кожна «княгиня» (дівчина) йшла перед шлюбом до нього з коровайцем, щоб поклонитися. Коли ж у місцевій читальні почалась вестися культосвітня праця, цей панщинний звичай скасовано, а корчмар Хаїм, випродавши нажите добро, вибрався з Угринова. Звичайно, ніхто тут за ним не тужив і не чекав на його повернення.

Немала в цьому заслуга й угринівського римсько-католицького пароха Теофіля Мошинського, котрий також виступав проти лихварства. Хоч і був він палким польським патріотом, що начебто з місцевих латинників поробив поляків, його ставлення до отця Семена Смулки було дружнє. Саме вони були натхненниками новаторських починань, які добре служили всім угринівцям. Так, з їхньої ініціативи 1908 року створено тут позичково-ощадну касу (т.зв. райфайзенку), що позичала гроші за вигідні проценти. Через два роки стараннями обох парохів було теж засновано молочарську спілку та споруджено молочарню з машинами для виробу масла, сиру й споживчого молока.

З обома парохами тісно співпрацював директор нової школи Андрій Занько, який багато потрудився для культур-

ного й економічного розвитку Угринова. Крім ведення програмних занять, він учив хлопців столярства, садівництва й пасічництва, а дівчат – городництва. Таким чином школярі навчилися, між іншим, щепити овочеві дерева та робити новітні рамкові вулики (т.зв. дзержони, слов'янські й галицькі, що різнилися тільки розміром рамок). Роблення таких вуликів директор Занько навчив також угринівських бджолярів (у тому числі й мого діда Платона), котрим до того ж станули в пригоді його поради щодо раціонального використання пасіки. Влітку ж він активно займався вербуванням найкращих учнів до сокальської гімназії, а тих, що туди зголосились, сумлінно підготовляв до вступних екзаменів.

Перші студенти з Угринова

Давніше тільки нечисленна українська інтелігенція посилала своїх дітей до гімназій. Селянські ж діти залишались у селах, де, як і їхні батьки, ставали рільниками. Приводило це до виділяння дітям землі й, таким чином, роздрібнювання окремих господарств. Та згодом за намовленням місцевих учителів і священників угринівські селяни теж почали навчати своїх дітей у гімназії. Першим селянським сином з Угринова, що закінчив сокальську гімназію, був Гіларій Медвідь, якому пощастило працювати у львівському банку. Пізніше випускниками цієї ж гімназії стали Матвій Павлюк, що потім вивчився на священника, та Лука Сич, Іван Кондратюк і Петро Савчук, котрим довелося вчителювати. Їхнім слідом пішли й інші діти угринівських селян, помножуючи лави української інтелігенції.

Годиться тут відзначити, що стараннями угринівських діячів Степана й Пилипа Борачуків в Угринові зорганізовано дволітній підготовчий курс для майбутніх вступників до гімназії. Керівником цього курсу, названого зразу ж приватною гімназією, був студент Львівського університету Лев Силецький, який тільки протягом перших двох років підготував (у помешканні Пилипа Борачука) до вступних екзаменів 14 хлопців. Оскільки наймання квартир у Сокалі коштувало надто дорого, для студентів з Угринова влаштовано там т.зв.

угринівську бурсу, господаркою котрої була угринівка Текля Попович.

Угринівські студенти свої вакації проводили вдома. Перебуваючи тоді тут, вони помагали батькам у щоденній роботі та брали активну участь у культурному житті села. Так, студент юридичного факультету Клим Смулка, що був теж добрим диригентом, дбав про підвищення рівня хору та разом з Левом Силецьким режисерував кілька вистав. 1911 року угринівських артистів запросив до себе парох з Жукова, де хор чудово співав під час богослужіння, а драмгурток у сусідньому Цішанові успішно виставив драму Михайла Старицького «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці» та драму Марка Кропивницького «Невольник». Тож не дивно, що угринівських студентів любили й поважали не тільки в Угринові.

На жаль, у ході першої світової та польсько-української воєн багатьом із них випало на долю покласти свої голови на полі бою. З-поміж тих, що вижили, Василь Прихідько та Юрій Савчук стали священниками, Гнат і Теодор Гнатюки – гімназіальними вчителями, Михайло Павлюк – адвокатом, Роман Стефанівський – інженером, Павло Сич та Анастасія Гнатюк (одружилася з о. Матвієм Павлюком) – учителями.

Культурний діяч та довголітній диригент угринівського хору Клим Смулка.

Курс на українізацію Угринова

1911 р. угринівським вулицям надано назви. Вони зразу ж тут прижилися, бо місцевим українцям припала до серця їхня пов'язаність з іменами видатних синів українського

народу. Тож відтоді стали побутувати в Угринові вулиці: Маркіяна Шашкевича (від молочарні до греко-католицької плебанії), Тараса Шевченка (від костьола до греко-католицької плебанії) та Івана Котляревського (від вул. Тараса Шевченка до українського кооперативу). Для відзначення цієї події під церквою (на схід від неї) посаджено молодого дуба.

У той же час в Угринові було засновано спортивно-протипожежне товариство «Січ», що перебрало все знаряддя зліквідованої пожежної команди (т.зв. фаєрманів). До «Січі» належали хлопці й дівчата та молоді чоловіки. Під час прилюдних акцій вони носили перевішені через плече стрічки, причому рядові члени мали червоні, чотарі – червоно-жовті, а осавули й кошовий – ще інші стрічки. Тож кожен за їхніми кольорами міг узнати, хто яке становище займає в «Січі».

Першим угринівським кошовим був Дем'ян Гнатюк, осавулом – Пилип Борачук, а чотарем – Павло Тюхтій. У кожную річницю скасування панщини місцеві січовики йшли колонами з топірцями в руках на ринок, де біля пам'ятних хрестів брали участь у подячному молебні. Подавались вони також до Сокаля, де на Валявці брали участь у вправах, що їх проводив повітовий кіш «Січі».

Угринівський кіш товариства «Січ» під проводом братів Степана й Пилипа Борачуків уславився кампанією, спрямованою проти жида Екера, що після від'їзду шинкаря Хаїма у своїй корчмі привчав людей до пияцтва, даючи їм у борг горілку. До того ж він дописував до боргів завищені відсотки, унаслідок чого декотрим селянам доводилося навіть втрачати свою землю. Щоб помітно обмежити п'янство, громадська рада вирішила вистаратися стійкому угринівцеві концесію на продаж алкогольних напоїв. Припала вона хорошому господареві й хористові Гнату Саві, який повністю виправдав сподівання своїх наставників. Невдовзі корчмар Екер утратив клієнтів і перенісся з корчмою за село, де навідувалися лише візники, що їздили з Холмщини до Сокаля по вугілля для цукроварень у Потуржині й Мірчі.

Угринів перед першою світовою війною

Між Угриновом і Долобичевом на австрійсько-російському кордоні була митниця. На російському боці стояла прикордонна застава, а на австрійському – будка, де несли службу австрійські стражники, що постійно проживали в селі. На кордоні наявну дорогу перегороджувала рогатка, через яку пробиралося багато людей, котрі по обох боках кордону торгували різними товарами. Робилося це, між іншим, з допомогою угринівських візників, які за зароблені гроші купували землю та ставили нові будинки.

У прикордонні квітло велике пачкарство, котрому сприяв кепсько стережений ліс, що на протязі 5 км (від Долобичева до Шихтор) покривав прикордонну смугу. Успішно прочісувати її було не під силу ні російським прикордонникам, яких розставляли рідко (1 солдат на 1 км), ні австрійським стражникам, що лише раз на добу обстежували свої ділянки. Тож, знаючи про це, угринівські пачкарі без труднощів проникали в Росію, де продавали спирт, а звідти приносили додому тютюн, табаку й сукно.

Тоді ж крізь цю лісову смугу прокрадалися в Росію й пачкарі, що проносили туди контрабандою зброю та підпільну революційну пресу зі Швейцарії. Таким пачкарством займалися, між іншим, Лука Тацюн з Угринова та Юрко Король з Нисмич. Цим шляхом з допомогою провідників пробиралися до Угринова численні втікачі з Росії. Ними були в основному поляки з Холмщини, що намагалися через Австрію дістатись до Канади. В Угринові їх обшукувано й під наглядом австрійських жандармів відправлялося підводами до Сокаля. Австрійська влада сприяла таким утікачам, надаючи їм право притулку. Проте 1912 р. вона подбала про ущільнення цієї прикордонної смуги, направляючи для цього, між іншим, до Угринова стрілецьку роту. Її солдати, більшість котрих становили українці з Галичини, квартирували в угринівських селян.

У той же час із Сокаля до Угринова прокладено цегляну дорогу, якою в кожному пору року могли надійно проїжджати навіть добре завантажені хури. Тоді ж з допомогою дідича

Сцібора-Рильського та римсько-католицького пароха Мошинського в одній з угринівських хат було відкрито польську школу. Її учнями стали діти місцевих поляків, що раніше посилали їх до української школи.

Релігійне життя й церковні звичаї в Угринові

Завдяки невсипущій праці греко-католицьких парохів українське населення Угринова стало глибоко релігійним і дуже побожним людом. Коли після заходу сонця в переддень неділі чи свята на дзвіниці відзивався великий дзвін, майже всі парафіяни кидали свої заняття й ішли до церкви на вечірню. Під час недільних і святкових богослужінь удома залишались тільки немічні, старці й малі діти. Люди тут не шкодували грошей на купівлю фелонів, короков чи кивотів. Не бракувало й охочих до праці у заснованому ще перед першою світовою війною Братстві Пресвятого Серця Христового. Угринівські члени цього братства передплачували 40 примірників релігійного щомісячника «Місіонар», що його видавали отці Василяни у Жовкві.

В Угринові дуже радісно відзначали Різдвяні свята. У переддень Різдва Христового дорослі строго постили аж до Свят-вечора. Коли на небі з'являлась вечірня зірка, господар ішов по в'язку сіна й зі словами «Христос раждається» вносив її до хати. Господиня частину сіна розстеляла на столі й накривала його обрусом, а решту клала під столом та розставляла на ньому дванадцять страв. Зайнявши свої місця за столом, сім'я стоячи відмовляла молитву, а опісля батько чи дідо бажав усім доброго здоров'я й всіляких гараздів та запрошував споживати святкову вечерю. Під кінець вечері їли кутю, виготовлену з потовченої у ступі пшениці, меду й маку. Трохи куті з ложкою, як заведено, залишали в мисці для покійних. Сіно лежало в хаті два дні, а третього дня його давали худобі.

Під час Різдвяних свят до пізньої ночі селом лунали колядки. Паламар ходив разом із хлопцями колядувати на потреби церкви. Молодь та старші з музикантами коляду-

вали на культурно-освітні цілі. Малі ж діти групками колядували для себе. Колядування відбувалося тільки за згодою окремих господарів. Коли колядники, проказавши «Позвольте нам заколядувати», почули відмову, відразу йшли далі. Протягом Різдвяних та новорічних свят у селі не влаштовувано весіль і танцювальних забав. Щойно на Йордан, після посвячення парохом води, відбувалася забава з музикою.

Перед Новим роком увечері малі хлопці ходили по селу «когутати», тобто щедрувати, а на Новий рік уранці їх заступали посівальники, що по хатах обсівали зерном господарів, складаючи їм новорічні вітання й побажання.

Дуже врочисто святковано в Угринові Богоявлення Господнє. Напередодні цього свята після богослужіння відбувалося перед церквою водосвяття. Пополудні причетники з кількома молодими господарями йшли на річку Варяжанку, де вирізували з льоду хреста заввишки двох метрів та ставляли його на льодовому постаменті біля ополонки. Потім дівчата обплітали хреста вінком зі смерекових гіллячок та паперових квітів, а хлопці обтикали хреста й ополонку молодими смерічками. На Богоявлення Господнє після богослужіння парох із процесією йшов на річку святити воду (перед першою світовою війною в цьому обряді брала участь і римсько-католицька процесія з отцем Мошинським). Після водосвяття люди набирали свяченої води у дзбанки, а вдома господарі кропили нею всі будинки й худобу, рисуєючи крейдою на дверях хрести.

Протягом дев'яти днів після Водохреща дівчата, жінки й хлопці щовечора йшли на річку молитись і умиватись у посвяченій ополонці. Хоч і парох святив воду кілька разів кожного року, йорданська вода вважалася тут найціннішою. Люди зберігали її цілий рік і кропили нею засіки перед возовицею, пасіки, молодих, коли йшли до шлюбу, насіння перед сівбою, худобу, коли весною вперше виганяли її на пасовище, а то й яйця, кладучи їх під квочки.

У Великий піст після недільної вечірні парох навчав основ релігії та перепитував хлопців і дівчат. Молодь уважно слухала отця, щоб змогти добре відповідати на його запитан-

ня. У першому й останньому тижні посту угринівці не їли м'яса й молочних продуктів, а деякі старші люди не споживали м'яса протягом усього посту. Жінки ж кожного четверга ввечері відправляли на сходах хресну дорогу з 14 страстними розважаннями. У Квітну неділю відбувалося свячення лози, одну гілку якої одержував кожен парафіянин при мирванні.

У Велику п'ятницю й суботу церковні дзвони мовчали, і під час церемоній з плащаницею використовувались калаталки. Коли на великодній утрени парох уперше проспівав «Христос воскрес», молодь стріляла з самопалів. Після всеношної парох у супроводі процесії святив перед церквою паски. До речі, давніше їх привозили святити возами, бо коробки були заповнені не тільки пасками, а й разовим хлібом, маслом, сиром, яйцями, ковбасою й печеним поросям із хріном в іклах. Пізніше свячено менше продуктів і для їх свячення використовувано гарні кошики, прикриті вишиваними рушниками.

Під час Великодніх свят дівчата, побравшись за руки, виводили крутий танець, співаючи веснянок, що прославляли життєрадісність, свіжість провесни й життєдайну силу. Хлопці ж забавлялися окремо або прислухались. Іноді, зачеплені дотепами дівчат, відповідали їм приспівками або входили гуртом між них і разом веселилися.

Зразу після Великодня угринівці бралися за порядкування кладовища: білили хрести, ставили нові, пололи бур'яни, прибирали могили. У першу суботу після Великодніх свят у церкві відправлялося поминальне богослужіння, а у Провідну неділю парох ішов із процесією на кладовище, де відправляв парастас за всіх померлих парафіян та за кожного з них зокрема, якщо цього бажала рідня. У цьому обряді брали теж участь колишні угринівці, що з'їжджалися сюди, щоб у Провідну неділю пом'янути своїх рідних. Протягом Великого посту й Великодня в Угринові не влаштовувано весіль і танцювальних забав. Щойно у Провідну неділю ввечері тут починалися перші весняні забави з музикою.

У кожную річницю скасування панщини (16 травня) після святкового богослужіння угринівські парафіяни йшли з про-

цесією на ринок, де біля пам'ятних хрестів парох відправляв подячний молебень.

Напередодні Зелених свят угринівці завітчували свої оселі. Перед хатами застромлювано в землю берізки й липки, а в хатах і на подвір'ї стелено татарське зілля. Церква теж була прибрана зеленню. У Зелену неділю після богослужіння вулицями Угринова прямувала процесія, попереду якої йшли два хлопці з хрестами й дівчата з іконами, навідуючи кожне подвір'я. Дійшовши до ринку, люди обступали криницю, біля котрої парох святив воду й зілля, яке жінки тримали в руках. Посвячене зілля угринівки сушили й додавали до пійла для корів після отелення, використовували для виготовлення подушечок для покійників під голову та вкладали під наріжні стовпи, коли будовано нові хати.

Другого дня Зелених свят відбувався обхід угринівських полів, засіяних озиминою. Кожен господар чекав із сім'єю біля свого поля, а парох читав Євангелія й благословив поле. Процесія спинялася й при кожному придорожньому хресті, біля якого співано «Царю небесний», а парох читав молитви за охорону полів від граду й тучі. Дівчата плели вінки з житніх колосків до церковних корогов та образів. Під час відзначання Зелених свят співалося такі пісні, як «Пасли пастирі вівці на горі» та «Пречистая Діво, Мати Руського краю». До першої світової війни Зелені свята відзначалося тут ще й третього дня.

У свято Пресвятої Євхаристії (Божого Тіла) причетники приготувляли під церквою чотири престоли та вбирали їх молодими липами й квітами. Після святкового богослужіння парох із процесією підходив до кожного з них і читав Євангелія, а хор співав благальні пісні. Перед священиком, що ніс дароохоронильницю, діти під наглядом паніматки або вчительки сипали квітки й скандували «Свят, свят, свят Господь Бог Саваот». Для угринівських дітей свято Пресвятої Євхаристії було пам'ятне, бо тоді перед церковною брамою перекупниці з Варяжа продавали цукерки й калачі.

Необхідно знати, що Пресвятої Євхаристії (Божого Тіла) не святковано в Угринові, коли угринівські русини були православними. Ними ж вони були ще довго й після Бере-

стейської унії 1596 р., бо «Галицька Русь тоді не приступила до унії» й «треба було ще цілих 100 літ і великої хитрості, щоби знищити православ'я в нашім краю» (див. 47 том «Зібрання творів у п'ятдесяти томах» Івана Франка, с. 146). До речі, за о. Мирославом Ріпецьким (див. його «Спогади про село Угринів», с. 18), «в шематизмі перемиської єпархії є вістка, що ерекційна грамота греко-католичеської парохії в Угринові датується 1698 роком за панування польського короля Августа II». Латинське ж свято Божого Тіла (Пресвятої Євхаристії) запроваджено в ході латинізації нашої обрядовості на основі постанов Замойського уніатського церковного собору 1720 р., які затвердив 1724 р. папа Бенедикт XIII (див. «Лекції за редакцією Дмитра Антоновича», випущені 1993 р. видавництвом «Либідь», с. 212-213).

По жнивах на Маковія (свято мучеників Маккавеїв) після богослужіння угринівська процесія йшла на Будаки до тамтешньої криниці, де парох святив воду, вінки з розхідника, головки маку та колосся збіжжя, яке потім додавали до посівного зерна.

На Преображення Господнє (Спаса) після богослужіння парох святив у церкві яблука й грушки, розміщені на розстелених хустках.

Величаво святковано угринівське храмове свято отця Миколая, під час якого три запрошені священики відправляли богослужіння й акафіст до отця Миколая. Другого ж дня, у попразен, парафіяни, беручи участь у заупокійному богослужінні, приступали до сповіді й святого причастя.

На угринівській дзвіниці було шість дзвонів, а саме: один великий, два менші й три малі. Коли вони дзвонили всі разом, виходила гарна мелодія. Головним дзвонарем протягом багатьох років був сліпий дід Лесько Ромасюк, без згоди якого ніхто не міг його заступати. Перед богослужінням він тричі дзвонив великим дзвоном, потім – тричі малими, а нарешті – всіма дзвонами. Церковне дзвоніння в Угринові дуже довго було для його мешканців найнадійнішим засобом зв'язку.

1913 р. помер отець Семен Смุลка, а через рік угринівським парохом став його зять отець Іван Кашубинський. Він

не тільки зразково виконував свої пастирські обов'язки, а й успішно очолював читальню «Просвіти» та контрольні ради споживчого кооперативу й молочарської спілки. Був теж душею й тілом відданий місцевим художнім колективам та новозаснованому гурткові товариства «Сільський господар», члени якого купували новітні рілльнічі машини та передплачували журнал «Сільський господар».

У вирі австрійсько-російської війни

Убивство 28 червня 1914 р. у боснійському місті Сараєві наступника австро-угорського престолу ерцгерцога Франца-Фердинанда спричинилося до вибуху першої світової війни. Почалась вона 1 серпня того ж року німецько-російською війною, у ході якої (6 серпня) війну Росії оголосила теж Австро-Угорщина. Унаслідок часткової та загальної мобілізації угринівські резервісти віком до 42 років опинилися в австрійському війську. Оскільки Угринів лежав у прикордонній смузі, уже в перші дні війни угринівцям довелося стати очевидцями австрійсько-російських сутичок. Одного разу, коли в результаті російського контрнаступу поблизу села зав'язалася велика стрілянина, дорослі з дітьми почали вантажитися на вози, щоб утікати з Угринова. Та парох Кашубинський упору задержав їх словами: «Хоч би не знати що нам трапилося, треба сидіти вдома, бо виїхати звідси легко, але вернутися сюди буде важко».

Після захоплення російським військом Галичини (сталось це у вересні 1914 р.) уся культурно-освітня праця в Угринові завмерла, бо не було ані дозволу влади, ані кому діяти на рідній ниві. Українську та польську школи теж було тут закрито. Оскільки росіяни вирішили прокласти з Володимира-Волинського до Сокаля залізничну колію, дорослих угринівців примушено протягом зими й весни звозити матеріали для спорудження насипів. Унаслідок цих робіт у селі не залишилося ні одного доброго воза, бо поламалися колеса й не було кому їх наладити.

У червні 1915 р. Угринів зайняли німецькі солдати. Вони культурно поводитись і дуже добре ставилися до угринівців

та за все їм платили. Потім німців заступили мадярські солдати, що докучали нашим людям, вважаючи їх за «русів-москалів». У деяких селах навіть декотрих українців було повішено ніби за москвофільство, а насправді за намовою жидів, котрих вони раніше поборювали за визискування селян.

Перебравши владу в Галичині, австрійці провели тут чергову мобілізацію, забираючи до війська навіть п'ятдесятидволітніх чоловіків. Війна затяглася, і військо вже почало відчувати нестачу провіанту. Тоді ж по фільварках багато землі лежало перелогами, а й селянські ниви менше рили, бо бракувало людей до праці на селі. Цього однак не брали до уваги реквізиційні загони, які щораз частіше стали приїжджати до селян по збіжжя й забійні тварини для війська. Тож щоб якось прожити, угринівцям часто-густо доводилось зерно закопувати в землю й опісля потайки ніччю молоти його в млині.

У той час угринівський кооператив був закритий, і деякі жиди почали потай займатись гендлярством. Їхніми клієнтами ставали й неповнолітні хлопці, що, розпившись, віддачувався жидам навіть крадіжками коней. Тож селяни, що мали добрих коней, почали свої стаїні забезпечувати залізними штабами. Дійшло навіть до того, що розбещені хлопці стали докучати дівчатам, і вони ввечері просто боялися пройти селом. Щоб цьому запобігти, парох Кашубинський не раз у церкві картав місцевих хуліганів.

Врешті восени 1917 р. з його ініціативи було відновлено діяльність читальні «Просвіти», залучаючи до праці перш за все молодь. Саме вона під наглядом пароха й звільнених з війська угринівців упорядкувала бібліотеку та вивчила комедію Івана Карпенка-Карого «Сто тисяч». Її успішна постановка ознаменувала початок відродження Угринова з занепаду, спричиненого воєнною завірюхою. Цьому сприяли й парохіві нагадування молоді про потребу гідно поводитись і наслідувати своїх батьків, які перед війною уславились кропіткою працею на рідній ниві.

Весною 1918 р. солдат Лука Сич під час своєї довшої відпустки заснував в Угринові жіночий хор, що потім дав

кілька концертів стрілецьких пісень. Тоді ж п'ять угринівських хлопців пішли добровольцями служити в загонах Українських січових стрільців. З нагоди підписання Берестейського миру мешканці Угринова взяли численну участь у сокальській маніфестації, виступаючи там з синьо-жовтими бантами на грудях та транспарантом із написом: «Хай живе Україна в Габсбурзькій монархії!»

Згодом відновив роботу споживчий кооператив «Зоря», сьак-так забезпечуючи угринівців продуктами першої потреби, у тому числі й цукром та сірниками, що були раціоновані. До села почали прибувати з Росії угринівські військовополонені. Вони були пройняті революційним духом і вже не хотіли вертатися до австрійського війська.

Серед борців за Українську державу

У жовтні 1918 р. відбулася в Сокалі таємна нарада, у якій узяв теж участь парох Кашубинський із кількома угринівцями. Палко виступив там професор учительської семінарії Єліїв, котрий, між іншим, заявив: «Забагато вже цісар пролив нашої крові. Хочемо бути господарями на своїй землі». Після цієї наради всі військові відпускники з Угринова вже залишалися вдома, ховаючись від австрійських жандармів.

Австро-Угорська монархія почала розвалюватися. Усюди в Галичині відбувалися протиурядові збори. Вечорами на плебанії в Угринові потаємно нараджувалися чоловіки й висилали до Сокаля своїх делегатів по новини та інструкції. Уночі 31 жовтня з участю, між іншим, о. Івана Кашубинського, Стаха Хоми, що раніше викрав у стражника карабіна, Юрія Дацюка, Степана Борачука, Івана Горбая й мого дядька Степана Сави та в порозумінні з місцевими жандармами-українцями розроблено план перехоплення влади в Угринові.

Усі змовники не спали цілу ніч. Раненько 1 листопада вони під проводом озброєного карабіном солдата Юрія Кошли та Юрія Савчука з мисливською рушницею в руках вирушили з громадської канцелярії, щоб роззброїти жандармський пост. Забравши зброю від українців, що, як і було

домовлено, здали її добровільно, змовники подалися до кімнати, де спали австрійські жандарми. Тримаючи карабіна напоготів, Юрій Кошла наказав їм іменем Української Народної Республіки скласти зброю, що вони й послухно зробили. Так само було роззброєно теж австрійських стражників, які квартирували деінде.

Ще цього ж дня до Сокаля направлено двадцять озброєних хлопців, щоб допомогли тамтешнім українцям роззброювати австрійських військовослужбовців. В Угринові ж під полудень на площі перед громадською канцелярією скликано віче, на котрому проголошено встановлення української влади й обрано нову громадську управу. Громадським комісаром (війтом) став Юрій Дацюк, а комендантом міліції – Степан Борачук.

Із фронту стали вертатися австрійські військовослужбовці, що походили з Галичини. Вони групами проходили крізь Угринів і віддавали зброю українській міліції. Українцям удалося перебрати владу лише в Галичині, а Холмщину захопили поляки. Тож уже наприкінці листопада 1918 р. поблизу Угринова проліг українсько-польський фронт. Усіх чоловіків віком від 18 до 35 років покликано до українського війська. До Угринова вступила українська сотня під командою сотника Лаха. Навколо села покопано оборонні шанці. Місцеву міліцію поповнено неповнолітніми та старшими угринівцями, призначаючи комендантом Мирона Сенюка.

У сусідніх холмських селах Долобичеві й Гонятині стояли польські військові загони. Поміж Угриновом і Гонятином почалася перестрілка. До Угринова прибула друга українська сотня під командою сотника Дацюка, а опісля ще одна – камінецька сотня під командуванням сотника Копанецького. Другого дня Різдвяних свят польське військо, оволодівши Нисмичами, намагалося захопити Угринів, але українські стрільці витіснили поляків із села та ще й прогнали їх з Нисмич. У цих боях відзначилися хоробрістю, між іншим, Петро Тацун і Тихон Борачук з Угринова та Павло Заремба з Тудоркович.

Весною 1919 р. Угринів почала обстрілювати польська артилерія. Спершу снаряди падали на городи й вигін Будаки,

проте пізніше обстріл ставав щораз дошкульнішим. У вівторок пополудні перед Великоднем на село посипалися запальні снаряди, від яких згоріли житлові й господарські будинки двадцяти двох господарів. Відтоді угринівці довго не мали ні одної спокійної ночі, а й днями часто доводилось їм ховатися від снарядів у льохах та схронах.

14 травня на світанку Угринів став зоною посиленого гарматного обстрілу. Від запальних снарядів зайнялись і незабаром спопелилися будинки навколо ринку. У ході запеклих боїв поляки застрілили 14 угринівців, а кількох закололи багнетами. Надвечір знесилені боротьбою українські військовослужбовці відступили, а Угринів зайняли поляки.

Разом із загонами УГА з села вирушило підводами багато молодших і старших угринівців, що не підлягали мобілізації. Серед них був і парох Кашубинський, котрий пізніше працював в одному з міністерств УНР. Після його від'їзду в угринівській церкві не відправлялися богослужіння. Коли треба було охрестити дитину чи поховати мерця, запрошувано пароха з Тудоркович. В Угринові забракло мила, солі й цукру. Згодом виникла тут пошесть тифу. Не було лікарів та ліків, тож померло багато молодих жінок. Тоді ж тиф скосив і мою тітку Оксану.

Узимку 1919 р. стали одинцем вертатися до села угринівці, що разом із загонами Української галицької армії подалися за Збруч. Там полягли на полі бою або померли на тиф 22 особи. Стільки ж угринівців згинуло в ході австрійсько-російської війни. Після жнив 1920 р. крізь Угринів пройшло більшовицьке військо, а кавалеристи Будьонного навіть тут деякий час квартирували. Через кілька тижнів більшовики відступили, і Угринів зайняло без бою польське військо.

Після закінчення польсько-радянської війни життя в Угринові почало поволі нормалізуватись. Погорільці взялися за відбудову своїх осель, відновив роботу споживчий кооператив. Коли ж узимку 1920 р. до села повернувся парох Кашубинський, стало відновлюватися тут і культурно-освітнє життя. У дяківні збиралися члени «Просвіти» та інших товариств, велися під керівництвом Кліма Смулки репети-

ції хорового гуртка. Згодом цей хор дав концерт на честь Т. Шевченка, а опісля виставив «Вечорниці» П. Ніщинського та «Запорожця за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського.

Під час вакацій угринівські студенти під режисерством Василя Прихідька успішно виставили «Жидівку вихрестку» й «Матір наймичку». З 1921 р. режисурою вистав в Угринові став постійно займатися вчитель місцевої школи Василь Вець.

1923 р. вийшов на пенсію директор угринівської школи Андрій Занько, і на цю посаду призначено поляка Шимоновича. Тоді ж викладовою мовою у школі стала польська мова.

Будова народного дому в Угринові

Через нестачу відповідного клубу майже всі угринівські збори відбувалися в дяківні, а вистави, концерти й танцювальні заходи – у пожежному будинку. Тож уже здавна місцеві українці мріяли про спорудження в Угринові просторого народного дому. Врешті 1924 р. парох Кашубинський разом із своїм братом Дмитром розробив проект такого дому, а члени гуртка «Просвіти» його схвалили, склали план роботи й обрали комітет будови, який зразу ж почав діяти.

Цеглу для спорудження народного дому вирішено випалити власними силами. Для цього було найнято в Демка Павлюка та Івана Зубка їхні глинясті ґрунти під Гонятином і побудовано там цегельню та шопи для складання сирої цегли. Дерево для випалювання цегли довелося звозити аж із Пісочного й Малкова, де його закуплено в жидів, що мали дозвіл на вируб лісу. Усі ці та інші роботи велися під наглядом визначених десятників.

Водночас велося збирання коштів на будову народного дому. Складалися вони з прибутків від коляди, вистав, концертів, танцювальних забав та інших імпрез, із пожертв, що їх збирали члени новозаснованого гуртка Союзу українців, а передовсім з грошових складчин, нарахованих відповідно до майнового стану окремих сімей.

Парох Кашубинський був не тільки ініціатором спорудження народного дому, а й фактичним головою коміте-

ту, що керував усіма роботами, зв'язаними з його будовою. Він був авторитетною людиною, тож купці визнавали підписані ним векселі, коли через нестачу грошей доводилося брати на виплат якісь будівельні чи інші матеріали. Його слухали всі угринівські українці, у тому числі й молодь, яка добре потрудилася при гашенні вапна та копанні ям під фундаменти народного дому.

У червні 1928 р. посвячено наріжний камінь, що його було замуровано разом із документом, у котрому подано, хто буде народний дім в Угринові. У закладах, крім багатолюдного натовпу, взяли участь священики з варязького деканату й представники сокальської філії Товариства «Просвіта» та мулярський майстер Вишницький з Варяжа й будівельний тесля Лисецький з Белза, під фаховим наглядом яких споруджувано угринівський народний дім.

Відтоді його будова стала посуватися швидко. Восени мури й дах дому були вже готові. Коли викінчено його всередині, перенесено сюди споживчий кооператив, який зі своїх прибутків покрив частину витрат, зв'язаних зі спорудженням народного дому. Його побудова коштувала загалом 40 тисяч злотих, тобто стільки, скільки треба було тоді заплатити за 40 моргів поля.

Найактивнішими членами комітету будови народного дому в Угринові були: парох Іван Кашубинський, Клим Смулка, Микола Голяр, Микола Солома, Феодосій Дуля, Парамон Марчук, дяк Олександр Гнатюк, Феодосій Вербівський, Методій Солома, Микола Рудик, Семен Сава,

Довголітній угринівський парох (1914-1944 рр.) Іван Кашубинський. Тридцяті роки.

Угринівський народний дім наприкінці будови. 1929 р.

Феодосій Дацюк, Іван Вербівський та Іван Сильвестер, а з жінок – Ольга Кашубинська, Серафима Сильвестер, Клавдія Голяр, Марія Левосюк, Вікента Кашуба, Євгенія Вербівська, Єлизавета Сенюк та Єфросинія Вербівська.

Завдяки кропіткій самовідданій праці цих та багатьох інших мешканців Угринова постав тут величний поверховий народний дім із просторим залом для глядачів на 510 місць (у тому числі 260 сидячих), приміщеннями для споживчого кооперативу та кімнатами, у яких знайшли собі пристановище місцеві ланки Товариства «Просвіта» й Союзу українок.

Першою імпрезою в угринівському народному домі був концерт, підготовлений Климом Смункою. Сцену обставлено смерічками, бо ще не було справжньої декорації. Пізніше живописець Григорій Сусідко, петлюрівський полковник, що емігрував зі Східної України, зобразив на полотнищах гарні краєвиди й квіти та нутрі хати. Ці декорації підвішувалися блоками, тож декорування сцени тривало коротко. Завісу ж виготовлено із зеленого сукна, і вона розсовувалася на боки.

Григорій Сусідко, що був теж добрим театральним режисером і актором, деякий час керував угринівським драмгуртком. Саме він під режисерством Сусідка виставив у народному домі кілька п'єс, з якими виступив також в інших місцевостях. Так, у Городиловичах було виставлено «Невольника», у Старгороді – «Циганські чари», у Лісках – «Запорозький клад», а в Ульгівку й Сокалі успішно концертував угринівський хор під диригуванням Кліма Смунки.

У народному ж домі в Угринові від часу до часу гастролювали мандрівні трупи та аматорські гуртки з Тудоркович і Старгорода. Постійно верховодили тут члени Товариства «Просвіта» й Союзу українок, саме стараннями котрих улаштувалися майже всі вистави, концерти, відчити й танцювальні забави з буфетом без алкогольних напоїв. Гуртківці Союзу українок (очолювані Ольгою Кашубинською) надто ж організували в народному домі курси в'язання, крою й шиття та печення й варення.

Пацифікація Угринова

1928 р. в Угринові засновано спортивне товариство «Луг», членами якого були хлопці й дівчата. Разом із моїм батьком Семеном, котрому випало головувати, училися вони муштри й гімнастичних вправ, причому парадною формою хлопців були сині шаровари. Угринівське товариство «Луг» довго не проіснувало, бо вже 1929 р. сокальське староство його ліквідувало.

Весною 1930 р. з ініціативи студента теології Якова Боровика в селі постала ланка юнацької організації «Пласт», провідником якої став мій батько Семен. Пластуни, котрими були лише юнаки і юнки, що зобов'язалися не курити й не пити алкогольних напоїв, віталися гаслом: «Сильно, красно, обережно, бистро!» (скорочено: СКОБ, що є одночасно назвою гірського орла). Угринівський «Пласт» проіснував лише до осені 1930 р., тобто до пацифікації Угринова.

Почалася вона 10 жовтня 1930 р. наскоком на село ескадрону польських уланів з Жовкви. Хоч і не було тут протидержавних виступів, пацифікатори зразу ж почали бити в народному домі найактивніших українських діячів. Усього було тоді побито прикладами й шомполами 14 угринівців, причому найдошкульніше – Миколу Голяра, якому потім довелося довго пролежати в лікарні.

Розташувавшись у народному домі, улани пошкодили сцену, порізали декорації й завісу, спустошили читальню, знищуючи всі бібліотечні книжки й новопридбаний радіоприймач, порозкидали в приміщеннях кооперативу й облили

нафтою всі наявні товари. Угринівців змушено доставити для уланських коней 3 тонни вівса. Після триденного бушування в Угринові улани забрали кілька свиней і винеслися з села.

Опісля угринівським українцям довелося докласти чимало зусиль, щоб довести до ладу свій народний дім, у якому навіть усі шибки було вибито. Треба ж бо було їх вставити, відремонтувати сцену й виготовити нові декорації та завісу, поповнити бібліотеку, у котрій залишилися тільки ті книжки, що в ході пацифікації були в окремих читачів. Члени ж кооперативу пожертвували по 50 кг пшениці на купівлю необхідних товарів.

Зимою 1931 р. до Угринова приїхав наймолодший син покійного отця Смулки – Омелян, відважний і діяльний студент, що взявся відновляти діяльність місцевого драмгуртка. Було це нелегке завдання, бо після пацифікації угринівські українці були залякані, а влада до того ж не дозволяла їм виставляти українські п'єси. Тож для початку вирішено силами церковного хору дати в народному домі концерт на честь Пречистої Діви Марії. Дивлячись, як хористи, ставши навколішки по обох боках статуї Божої Матері, побожно співали релігійні пісні й псалми, численні учасники концерту зворушилися до сліз.

Пізніше, коли вже можна було в Угринові влаштовувати українські культурні імпрези, Омелян Смулка, котрого тут звали паном Мельком, підготував ревію дотепних пісень і скетчів, які розворушили угринівців і надихнули їх до дальшої праці на рідній ниві. Згодом з участю, між іншим, Феодосія Короля, Віктора Гнатюка, Семена Сави, Федора Вербівського, Євгена Савчука, Якова Дацюка, Юліана Драгана, Анни Баран, Анни Матвійчук, Євгенії Вербівської та Анастасії Романюк було успішно виставлено «Марусю Богуславку» й «Циганку Азу» Михайла Старицького.

На цих виставах побували не тільки угринівці, а й мешканці всіх навколишніх сіл, тож і прибутки були тричі більші, ніж давніше. Велика в цьому заслуга Омеляна Смулки, який своїми гарними афішами та світловою рекламою зумів притягнути на вистави таку велику публіку. Сприяло це

успішному сплачуванню боргів, зв'язаних з відновлюванням усього того, що було знищено в ході пацифікації Угринова.

Задля вироблення снаги

1932 р. з ініціативи пароха Кашубинського й Омеляна Смудки засновано в Угринові спортивне товариство «Со-кіл», що проіснувало до другої світової війни. Головою товариства обрано мого батька Семена, а головою ревізійної комісії – отця Кашубинського. Чотарем та інструктором з гімнастики й муштри став його син Роман.

Члени товариства «Сокіл» поділялися на ось такі групи:

а) т. зв. доріст – випускники початкової школи віком до 14 років;

б) дійсні члени, що мали обов'язок муштруватися й вправлятися на гімнастичних приладах;

в) т. зв. ковбої – одружені чоловіки, які були зобов'язані брати участь у звітно-виборчих зборах товариства та могли добровільно вправлятися й муштруватися;

г) члени-прихильники.

Угринівське товариство «Сокіл» згуртовувало всю місцеву українську молодь. Щоб вона могла належно виконувати свої статутні завдання, було закуплено шкіряного коня, паралельні бруси, трапецію й товсту лину. Відтоді щовечора в народному домі панував гамір і рух, бо саме тут наявні групи «Сокола» навперемінно вправлялися на гімнастичних приладах. Усе це відбувалося під наглядом Романа Кашубинського, який сам був добрим спортсменом і надто ж умів передавати свої знання іншим.

Згодом управа товариства «Сокіл» вирішила найняти півтора гектара громадського вигону на Будаках для влаштування там спортивних ігор, народних гулянь, зльотів та фестивалів молоді. В Угринові був тоді солтисом український діяч Іван Сильвестер, який радо уволив бажання «Сокола» за символічною оплатою одного злота на рік. Цю площу після вирівнювання й очищення обкопано ровом і названо стадіоном. У народному ж домі товариству відведено приміщення, котре стало його домівкою. Потрібні ж йому

речі куповано за продану городину, яку вирощували дівчата в найнятому городі.

Крім спортивної діяльності, товариство «Сокіл» вело також виховну працю з допомогою т.зв. гутірок. Складалися вони з коротких доповідей, фейлетонів, оповідань, спогадів та гумористичних віршів, а то й пісень, у котрих висміювано промахи й вади членів товариства. Організаторами й авторами перших гутірок були студенти юридичного факультету Роман Кашубинський і Семен Гнатюк, студент теології Іван Гнатюк та мій батько Семен.

Писанням фейлетонів найчастіше займалися Євген Савчук, який уживав псевдоніму Максим Підкульок, мій батько Семен, котрий підписувався псевдонімом Гора Забіяк, та їхні колеги, що користувалися псевдонімами Калістрат Черепашко й Марко Глазунчик. Фейлетон мого батька «Зимовий вечір» опубліковано у львівському щомісячнику «Сокільські вісті», а другий, написаний церковнослов'янською мовою під назвою «З хроніки одного села», надруковано в гумористично-сатиричному тижневику «Комар», що виходив у Львові.

Тодішні угринівські гутірки корисно впливали на «сокільську» молодь, бо як хлопці, так і дівчата боялися стати негативними персонажами гумористичного вірша чи фейлетону. Завдяки саме цим творам у селі викоренено т.зв. «запорожців», тобто непрошених гостей, які вистоювали за порогом весільної хати, намагаючись туди врешті дістатися. Виховну роль відігравали теж гутірки, присвячені історичним роковинам, наприклад, Першому листопадові, боєві під Крутами тощо.

Парадною формою «сокільських» хлопців були гранатові штани й сорочки без рукавів із зображенням сокола на грудях. Дівчата ж носили червоні спідниці, білі блузки з вишивками на рукавах та зелені хустки. І хлопці, і дівчата відзначалися дисциплінованістю, бо всі вони знали, що порушення дисципліни загрожує їм виключенням з товариства та бойкотом, тобто втратою друзів. Неабияка в цьому заслуга Романа Кашубинського, що мав талант справжнього провідника молоді.

Щороку в Угринові з'являвся варязький лікар Бандурка, котрий безплатно обстежував кожного, хто займався спор-

том. Таких було тут чимало, бо угринівські «соколи» тренувалися з футболу, баскетболу, боксу, бігу, стрибків у висоту й довжину та вільних рухів, брали участь у шаховому турнірі, який організував Омелян Смулка. 1934 р. в Угринові відбулося «сокільське» свято, на котре прибули теж представники «Сокола-Батька» зі Львова, а через рік угринівські «соколи» взяли участь в окружному «сокільському» святі в Раві-Руській. Згодом угринівське гніздо «Сокола» виборолодило друге місце у крайовому змаганні за найкраще виконання настанов «Сокола-Батька».

Мирні дні Угринова

1932 року відновлено діяльність угринівської молочної, що стала окружним молочарським кооперативом. До нього, крім Угринова, належали ще такі села, як Нисмічі, Тудорковичі, Старгород, Ниновичі, Хоробрів, Павловичі й Гонятин. Головою молочарського кооперативу обрано Методія Солому, а бухгалтером став Клим Смулка, що був одночасно книговодом споживчого кооперативу «Зоря».

У той же час селяни з Угринова та навколишніх місцевостей стали частими відвідувачами угринівського народного дому, де на спеціальних курсах поповнювали свої знання з обробітки землі, тваринництва, ветеринарії, рослинництва, пасічництва тощо. Восени ж на стадіоні почато влаштовувати народне гуляння, пов'язане з традиційними обжинками. Ця та інші цього типу угринівські імпрези стали великою притягальною силою не тільки для українського населення Сокальщини, а й для багатьох українців Холмщини, де така діяльність була заборонена польською владою.

Тоді ж велику активність проявляла місцева ланка Союзу українок, яка всі угринівські танцювальні забави та культурні імпрези забезпечувала буфетом та грою у фанти. Ведучи ж улітку дитячий садок та влаштовуючи на Новий рік ялинку для дітей, вона здобула собі глибоку прихильність їхніх батьків, котрі до того ж виявляли їй вдячність за врочисте роздавання дітям подарунків у день святого Миколая.

1934 р. в угринівській церкві врочисто відкрито меморіальну дошку з переліком 44 місцевих українців (серед яких значився й мій дядько Степан Сава), що загинули в ході першої світової війни та визвольних змагань протягом 1914-1920 років. Ця виготовлена з мармуру дошка містила вгорі напис «На вічну пам'ять полеглим борцям», а по боках була орнаментована кетягами калини з листям.

Відтоді новим святом угринівських українців стало Перше листопада. У той день вони прямували до церкви, де ревно молилися біля символічної могили, убраної живими квітами, та березового хреста, обплетеного вінком. Увечері ж у народному домі влаштовувано з цієї нагоди святковий концерт із відповідною доповіддю або якусь патріотичну виставу.

Святковим днем стала тоді в Угринові й Велика п'ятниця. Святковано її вранішньою церковною відправою й обходом довкола церкви з плащаницею та післяобіднім акафістом. Водночас тоді тут занехаяно деякі церковні звичаї. Так, наприклад, вечірня вже не правилася щосуботи, а лише перед великим святом. На Маковія воду стали святити в діжках під церквою, а не, як раніше, біля криниці на Будаках.

Після виготовлення цегли на будову народного дому угринівська цегельня працювала далі, випалюючи цеглини для потреб мешканців села. Багатьом з них тоді пощастило побудувати муровані стайні. З випаленої цегли прокладено й шосе від костьола до ринку та від Будаків до майдану, що зливався з дорогою, яка вела до Тудоркович, бо саме там було найбільше заболочення, котре значно гальмувало дорожній рух.

Сплативши борги, зв'язані з будовою народного дому, угринівські греко-католики взялися за спорудження нової плебанії. Стара ж, мала й спорохнявіла, уже не годилася для проживання, тож побудовано простору плебанію з чотирма кімнатами й кухнею, до того ж криту бляхою. Задумано теж подбати про електрифікацію Угринова та повернення йому міських прав. Проте напад гітлерівської Німеччини на Польщу знівечив ці плани.

Напередодні німецько-польської війни

Перед другою світовою війною в Угринові були: український і польський народні доми, постерунок поліції, пошта, пекарня, млин, гуральня, український і польський споживчі кооперативи, дві крамниці, що торгували горілкою й пивом, лимонадний завод, ковбасня, дві олійниці, просорушка (тобто машина для переробки проса на пшоно), молочний кооператив, три приватні крамниці, поверхова мурована школа, церква й костюл та українська й польська плебанії.

У той же час у селі було: 5 ковалів, 10 шевців, 5 колісників, 8 кравців, 3 кушніри, 3 кожухарі, 14 ткачів, 5 будівельників, 3 столярі, 2 круп'ярі, 2 бондарі, 3 бляхарі, 2 лимарі, 3 ткачі, що виготовляли прекрасні килими, 2 склярі, 2 мулярі тощо.

Завдяки наявності в селі цих та інших одиниць побутового обслуговування Угринів нагадував тодішнє галицьке містечко, мешканцям якого не доводилось вештатися по всіх усядах, щоб користуватися побутовими послугами та забезпечуватись товарами першої необхідності. Тоді ж навіть тут, на ринку, уже щочетверга велося продавання свиней, котрі придбавали теж купці зі Львова.

1938 р. намічено провести в Угринові вибори громадських радних. І хоч тут проживали 324 сім'ї, що нараховували 2 200 осіб, у тому числі лише 100 жидів і 600 поляків та аж 1 500 українців, які добре підготувалися до виборів, їх виграли місцеві поляки. Удалося це їм унаслідок крутійства й хитрощів, до котрих вони вдалися. Саме на їхню вимогу було тоді створено в селі дві виборчі діляниці, які розміщено в громадській канцелярії та польському народному домі. Коли почалось обчислювання голосів, відсторонено від нагляду Методія Солому й мого батька Семена, що були довіреними особами місцевих українців. Це й стало причиною ворожнечі між ними й поляками, котра протривала довго, бо шахрайство й національна кривда, звісно, забуваються нескоро.

Угринів після падіння Польщі

1 вересня 1939 р. почалася німецько-польська війна, що започаткувала другу світову війну. Унаслідок проведеної мо-

білізації багато молодих угринівців опинилося в Польському війську. Німецько-польська війна закінчилася скоро, і за декілька тижнів змобілізовані мешканці Угринова вернулися додому, крім одного, котрого вбито на фронті, та кількох інших, які потрапили до німецького полону, звідки було їх відпущено щойно за півроку.

У другій половині вересня 1939 р. до Угринова вступило радянське військо й, пробувши тут два тижні, відійшло за Буг, бо саме вздовж нього й Сяну було тоді встановлено кордон між Німеччиною й Радянським Союзом. Коли ж село мали зайняти німці, угринівські жиди стали панічно вибиратися за Буг до Сокаля. В Угринові залишився тільки найбідніший жид із своєю сім'єю, що пас череду людських овець.

4 жовтня до села прибула німецька моторизована частина, яка за деякий час від'їхала. Зате вступила сюди німецька піхотна рота, що перебувала в польському дворі до 1941 р. До речі, у ході німецько-польської війни Угринова не пошкоджено, бо тут не було жодних боїв. Крізь село лише проїхали автомашинами й велосипедами та пройшли пішки тисячі поляків, що втікали на схід. Угринівці прихильно ставилися до втікачів, давали їм їсти й нічліг. Деякі з них потім верталися через Угринів на захід.

На початку 1940 р. німці почали прокладати цегляну дорогу з Долобичева до Угринова. Для цього було потрібно багато піску, котрий доводилося звозити з Кадлубиськ і Березини. Тож кожного дня німецька поліція виганяла місцевих селян з підводами по пісок, знущаючись з візників та військовополонених, що споруджували дорогу. Згодом німці стали вербувати добровольців на роботу до Німеччини, а пізніше почали брати туди примусово повнолітніх хлопців і дівчат. На ці роботи потрапило коло 60 угринівців, більшість яких щасливо вернулася додому, а решта або згинула під час бомбардування Німеччини, або виїхала після війни до США, Канади та інших заокеанських країн.

4 грудня 1940 р. німці гнали в напрямку Сокаля коло чотириста жидів з Грубешова й Холма. Пригнавши їх до Угринова, вишикували шеренгами й казали мешканцям села поїти водою. Угринівці ж напоїли жидів не тільки водою,

а й молоком та нагодували хлібом. Опісля стало відомо, що дорога, якою їх гнано, була встелена трупами, бо кволих та непокірних жидів гітлерівці знищували пострілами в голову.

Протягом усього 1940 р. угринівські крамниці були закриті, оскільки не було чим у них торгувати. Тож у селі бракувало нафти, сірників і цукру, та мешканцям Угринова найбільше дошкуляла нестача солі. Не мали вони й де збувати свого збіжжя й задовольнялися лише товарним обміном з німецькими солдатами, промінюючи яйця й молоко на їхні речі, яких бракувало угринівцям.

На початку 1941 р. у Грубешові засновано Повітовий союз кооперативів «Пробоем», філією котрого став і відновлений угринівський споживчий кооператив. Його головою обрано Василя Медведя, а книговодом – Кліма Смулку, Демида ж Саву призначено продавцем. Тоді ж у грубешівському союзі кооперативів пощастило працювати угринівцям Юліанові Драгану (пізніше загинув у радянському концтаборі) та Методієві Соломі, завдяки яким Угринів добре постачався необхідними товарами й знову став місцем збування забійних тварин та надлишків сільськогосподарських плодів.

Знегоди воєнної завірюхи

Весною 1941 р. німецьке командування почало стягати до Угринова щораз більше війська й танків, розміщуючи їх переважно в поближких прикордонних лісах. На світанку 22 червня цього ж року всі ці військові з'єднання залишили свої розташування й блискавично подалися в напрямку Бугу. Почалася довга й жорстока німецько-радянська війна.

Заки вона вибухнула, угринівці не розгортали в селі жодної культурної діяльності, бо по хатах і в обох народних домах довший час квартирували німецькі солдати. Коли ж вони вирушили на війну, Союз українок став вести дитячий садок, відновили діяльність і майже всі інші наявні наші товариства. Згодом в українському народному домі знову почато влаштовувати концерти й вистави. Одно слово, закипіла тут праця на рідній ниві.

Водночас угринівці та мешканці інших окупованих сіл стали відчувати на власній шкурі знегоди воєнної завірюхи. Та чи не найбільше далися їм узнаки контингенти збіжжя, м'яса, молока, яєць, олійних рослин та вовни, що їх селяни мусили в намічений час доставляти до Грубешова або Забужжя. Усі свині були списані та позначені бирками й без дозволу німецького чиновника жодної з них не можна було заколотися для себе. Кожного, хто впору не справлявся з доставлянням визначеного контингенту, німці карали, реквізуючи за молоко – корову, за м'ясо – свиню, за яйця – курей тощо.

У той же час за наказом німців в Угринові пущено молочарню, керівником якої став Крохмалюк, книговодом – Клим Смулка, а касиром – Феодосій Вербівський. Поста-чальники молока для молочарні мали право молоти в млині встановлену норму збіжжя. За доставлені контингенти німці розплачувалися грішми та різними товарами. Так, наприклад, за збіжжя давали горілку, за вовну – тканини, за м'ясо й картоплю – казани й інші посудини та залізні матеріали, потрібні для обковування возів та кування коней. Тим, що не мали поля й не були зобов'язані доставляти контингентів, німці видавали харчові картки, на основі котрих вони могли придбавати в кооперативах муку, цукор та інші продовольчі товари. Користуючись німецькою горілкою, деякі селяни розпились і, коли її бракувало, гнали самогон.

Тоді ж угринівським солтисом обрано Методія Солому, якому вдалося скоро навчитись розважно діяти, а то й хитрувати, щоб оберегти односельчан від нещастя. Німці ж бо в той час стали вже розстрілювати або відправляти до концтаборів тих, що своєчасно не доставляли своїх контингентів. Щоб цьому запобігти, з ініціативи нового солтиса створено спеціальну комісію, котра займалася збиранням від багатших селян добровільних товарних складчин задля покриття контингентних недоборів, спричинених найбільшими угринівцями.

За німецької окупації простим людям жилося важко. Повнолітнім замість справжніх паспортів видано т.зв. «кєннкарти», кольори яких (та вміщені на першій сторінці величезні

латинські літери U, P тощо) дозволяли навіть з віддалі легко встановити національну приналежність їхніх власників. Багатьом хлопцям і дівчатам доводилося мучитись на примусових роботах далеко від рідних сторін. Селянам давалися втямки обов'язкові контингенти, унаслідок котрих найбільш з них недоїдали, а то й голодували. Та найбільше постраждали жида, яким випало на долю мордуватися в гетто й гинути живцем у німецьких концтаборах.

1943 р. на Холмщині об'явилися польські терористи, що вславилися нищенням тамтешніх українців та їхніх осель. Тож уже небезпечно було їхати до Грубешова, де вбито, між іншим, українських адвокатів М. Павлюка та М. Струтинського. Однієї неділі до Угринова прибула велика валка возів з мешканцями Ласкова, Мірча, Кадлубиськ, Телятина та інших холмських сіл. Виявилося, що на ці села напали озброєні поляки й, підпаливши їх, стали вбивати місцевих українців.

Розмістивши по хатах знедолених утікачів, угринівські українці вирішили взятися за створення самооборони. Задля цього село поділено на кілька ділянок та визначено здорових мужчин, які почали щоночі по чергово берегти їх від наскоків польських терористів. Дізнавшись про це, шукали тут порятунку мешканці Долобичева, Павлович, Гонятина та інших сусідніх сіл. Місцеві ж поляки залишили Угринів і подалися на Холмщину, бо боялися загонів УПА, що навідувалися сюди з Волині.

Витіснення німців з Угринова

Коли фронт наблизився до Галичини, крізь Угринів щораз частіше стали прокочуватися німецькі тилові частини, реквізуючи в селян забійні тварини й підводи. У липні 1944 р. Червона армія форсувала Буг і далі гнала ворога. Одного дня під полудень над Угриновом появилися радянські літаки й почали перехресним вогнем знищувати німців, що тут розташувалися. Тоді ж було принагідно вбито кількох угринівців та важко поранено мого діда Платона, який через декілька днів помер у радянському польовому лазареті.

Уночі німці зайняли зарані підготовані позиції за селом, а вранці, спостерігши в ньому передову радянську частину, стали обстрілювати його з гармат. Почалася стрілянина, бо не дрімали й радянські солдати, котрі спочатку відстрілювались, а згодом і кидалися в атаку. У ході цілоденного бою згоріло багато будинків біля кладовища й ринку, снаряди ж, що поцілили церкву, розбили її вхідні двері та пошкодили іконостас, хори, царські ворота й панікадило.

Після відступу німців військовий комендант скликав мітинг, на якому, нахвалившись визвольним походом Червоної армії, запропонував обрати сільську владу. Згідно з волею угринівців солтисом знову став Методій Солома, а його заступниками обрано Якіма Ткачука, Ілька Лисого та Івана Вавринюка. Саме їм випало негайно зайнятися постачанням розташованих тут радянських солдатів мукою, картоплею, городиною та іншими продуктами, що їх доводилося збирати від селян, котрі до того ж мусили давати підводи для війська.

Погорільців приміщено в хатах, що не згоріли, тож було там тісно. Згодом люди взялися за відбудову знищених осель та ремонт церкви. Так, П. Луда і Я. Медвідь зробили з дубових дощок гарні двері до церкви, І. Семенчук виготовив церковні хори, а М. Солома й П. Дудик відремонтували іконостас та царські ворота. Угринівці не занедбували також своїх щоденних обов'язків і, як раніше, добре й вчасно справлялися з польовими, домашніми та іншими роботами.

Хоч і німецько-радянська війна добігала кінця, мешканцям Угринова жилося тривожно. Удень до села навідувались радянські солдати й польські міліціонери, а вночі – воїни Української повстанської армії, які згодом стали тут верховодити. Тоді ж новим угринівським солтисом було обрано Якіма Ткачука.

Чорні хмари над Угриновом

Унаслідок радянсько-польського договору з 1945 р. Угринів опинився в межах Народної Польщі. На початку 1946 р. рознеслися чутки, що невдовзі угринівським українцям буде

запропоновано переселитися на Радянську Україну. Згодом ці поголоски справдилися, бо вже весною цього ж року до Угринова прибув радянський комісар, який став намовляти місцевих українців масово виїжджати на територію УРСР. Проте багатьом з них не хотілося покидати своєї рідної землі, і вони вирішили тут залишитись.

У червні в Угринові з'явилося польське військо, щоб провести переселенську акцію. Тоді ж протягом двох днів виїхала на Радянську Україну майже половина місцевих українців. Решту ж, що уникнула переселення, становили мішані (польсько-українські) родини, українські сім'ї, що мали дозвіл залишитися в селі, та українці, яким пощастило поховатися в запустілих холмських селах або поблизьких лісах. Останні перед своєю втечею позакопували в землю збіжжя й найдорожчі речі, а худобу забрали з собою або залишили у своїх польських друзів.

Настали тривожні дні. Особливо страшною була ніч із 14 на 15 червня, коли-то українські партизани палили оселі українців, що подалися на Радянську Україну. Робилося це передусім тому, щоб у спорожнілих будинках не могло базуватися польське військо для ведення боротьби з наявними загонами УПА. На жаль, тоді ж в Угринові було принагідно пошкоджено й інші оселі та спалено український народний дім, школу, молочарню й пекарню. Ці смердючі згарища довго лякали не тільки дітей, а й усіх, кому довелося їх бачити.

Вернувшись зі схованок, угринівські українці разом з іншими мешканцями села почали впорядковувати свої оселі, ремонтувати пошкоджені хати, хліви й стодоли, а то й звозити з лісу дерево на будову нових будинків. Згодом, розподіливши поміж себе луки й засіяні поля, залишені українцями, переселеними до УРСР, угринівці стали косити сіно, а опісля й збіжжя. Роботи було чимало, тож і нудьгувати не доводилося нікому.

Раніше ж, ще в другій половині червня, коли вже угринівським солтисом був Феодосій Вербівський, польська влада посилено агітувала за масову й прорежимну участь у червневому всенародному референдумі. Його, як і вибори

до Сейму, що відбулися в січні 1947 р., більшість мешканців Угринова бойкотувала. Пізніше повсюдно оголошено, що переможцем стала народна влада, яка згідно з волею польського суспільства будуватиме нову демократичну Польщу.

Тоді ж на Закерзонні все ще оперували загони Української повстанської армії, котрі вірили, що кінець кінцем вибухне третя світова війна. Проте щораз частіше доводилося їм зазнавати поразок, бо проти них, крім органів безпеки, збройно виступило вже Польське військо. Добре діставалось також цивільним українцям, яких арештовувано й ув'язнено. Одне слово, над українськими повстанцями та їхніми прихильниками в Польщі нависали щораз чорніші хмари.

Наслідки операції «Вісла»

Весною 1947 р. після вбивства генерала Кароля Сверчевського розійшлися чутки, що польська влада виселятиме закерзонських українців на західні та північні землі, які раніше входили до складу Німеччини. Незважаючи на ці поголоски, угринівські українці засівали поля, садили картоплю й городину, дбайливо виконували всі свої щоденні обов'язки. Та дарма: в половині червня цього ж року наказано готуватися до виїзду, дозволяючи кожній українській селянській сім'ї забрати з собою, крім коней, рогатої худоби та свиней, усе інше, що може поміститися на двох-трьох возах.

Коли нас виселяли з Угринова, був сонячний червневий день. Я, дев'ятирічний хлопчина, сидів на возі й дивився, як мій брат Степан з мамою Марією (батько в той час перебував у грубешівській слідчій в'язниці) виносили з хати й вантажили на другий віз мішки зі збіжжям і мукою та скриньки з одягом, а бабуня Текля виганяла з хліва корови. По селу бігали польські солдати, кругом ревіла велика рогата худоба, мекали вівці, вили собаки, плакали старші й діти.

Згодом під наглядом війська ми вирушили валкою на збірний пункт до Долобичева. Такі ж валки ще перебували

сюди не тільки цього, а й наступного дня, до того ж не лише з Угринова, бо виселенням було охоплено також українців з навколишніх місцевостей. Пробувши тут тиждень у нашвидку споруджених будах, виселенці подалися на залізничну станцію до Вербкович. Там деяким молодим угринівцям довелося скриватись, бо хотів їх заарештувати угринівський поляк Роман Курцман, що служив тоді функціонером державної безпеки. Врешті після тижневого чекання на поїзд людям наказано вантажитися й згодом у супроводі польських солдатів товарняками повезено їх на північні землі.

У рамках цієї акції, званої операцією «Вісла», було виселено з Угринова коло 150 українських родин. Поселено їх групами у Мронгівському, Лідзбарк-Вармінському й Щитнівському повітах на Ольштинщині та в Новодвірському (найбільше в селі Маженціні) й Ельблонзькому повітах на Гданщині. Будинки ж, залишені виселенцями в Угринові, зразу спалили українські партизани. Восени цього ж (1947) року було виселено також усіх угринівських поляків, розміщуючи їх на Кошалінщині.

В Угринові, що раніше налічував 320 хат, крім церкви й костьола, уціліло заледве 45 домів. 1951 р. внаслідок радянсько-польського договору значна кількість місцевостей з Угриновом включно відійшла зі складу Польщі до Радянської України. Завдяки цій угоді 14 колишнім угринівським сім'ям, що 1946 р. були переселені до УРСР, удалося повернутись до рідного села, яке тоді перейменовано на Дібрівку.

Мученицька доля угринівських повстанців

Серед угринівських українців було чимало прихильників Української повстанської армії. Багатьом із них довелося навіть стати її воїнами й зі зброєю в руках захищати українське населення Закерзоння від репресій польських і радянських функціонерів державної безпеки й військово-службовців та польського терористичного підпілля, а то й від звичайних грабіжників і бандитів, котрі у післявоєнний час

тут вешталися. У цій нерівній боротьбі угринівським повстанцям випало на долю ковтнути багато горя, а деяким навіть підірвати здоров'я, а то й покласти свої голови. До останніх належать:

Матвій Кіндзера з сотні «Лиса» та курінний Степан Савчук, що загинули ще 1944 року;

шеф пропаганди III округу ОУН Феодосій Вербівський «Орлик», котрий разом з кількома своїми співробітниками згинув у партизанському бункері в селі Осередові;

охоронець Леона Лапінського «Зенона» (виявився запроданцем) Феодосій Качоровський, якого замордовано у в'язницькій слідчій в'язниці;

Іван Дацюк, котрого закатовано в ряшівській слідчій в'язниці;

Ярослав Варшава, убитий 27 травня 1946 року у ході атаки на Грубешів;

Яків Конишевський, якого замордувало польське військо на центральній площі Угринова;

Іларій Конишевський та Іван Куба, котрих закатовано у грубешівській слідчій в'язниці.

Оскільки в Угринові та в поблизькому лісі за Рудою базувалися загони 28-го тактичного відтинка УПА «Данилів», тут польське й радянське військо влаштовувало облави, у ході яких загинули станичний Семен Стасюк, Володимир Дуля, Іван Кошла та Степан Скопик з Угринова.

Серед угринівських повстанців були й такі, котрих засуджено на заслання в Сибір. Це Анна Бечик (Габрилькова), Юліан Драган, Павло Кашуба, Іван Павлюк, Павло Сич, Іван Стасюк та Яків Солома. Декотрим з них пощастило вижити й завдяки хрущовській амністії з 1956 р. повернутися до своєї рідні в Польщі. Таким щасливцем був і Іван Стасюк, який, опинившись на Мронгівщині, став активістом УСКТ, а опісля спільно з моїм батьком Семеном опрацював «Угринівське весілля», котре опубліковано в 9-12 номерах «Нашої культури» з 1963 р.

Чимало страждань і мук довелося зазнати й таким мешканцям Угринова, як Степан Сенюк, Володимир Левосяк, Єлизавета Цьона, Феодосій Луда, Степан Боровик,

Володимир Чорний та Єлизавета Черній, котрих 1947 р. було запроторено до концтабору в Явожні. До речі, позбавлявано волі також угринівців, запідозрених у переховуванні та харчуванні воїнів УПА. Деякі заарештовані під час конвоювання їх до слідчих в'язниць пробували рятуватися втечею, проте Павлові Дудику ця спроба не вдалася: його було застрелено. Василеві ж Павлюку, що вирішив накласти на себе руку, пощастило вихопити від конвоєнта гранату й розірвати нею себе та кількох польських солдатів, що його конвоювали до Грубешова.

Честь і слава мученикам нашим!

Нові випробування

Уночі 6 липня 1947 р. товарний поїзд з виселенцями з Угринова, Русина, Гільча та інших сіл колишнього Сокальського повіту після кількадечної їзди прибув на станцію Мронгово, що на Ольштинщині (колишня Східна Пруссія). Наступного дня вранці, на Різдво Івана Хрестителя, люди повиходили з вагонів, щоб оглянути навколишнє й нагодувати коней, рогату худобу, свиней та свійську птицю рештками кормів, що їх удалося забрати з собою.

Залізнична станція, на якій зупинився цей поїзд, містилася на пагорку оддалік від міста Мронгово, що розкинулось внизу над озерними водами. Уже кілька годин була вона захащена товарними вагонами й виселенцями, котрі довідавшись, що саме Мронгово є їхньою станцією призначення, з острахом розглядалися навкруги. Довколишні ж бо поля лежали перелогами, а ґрунти виявилися піщаними й кам'янистими, тобто набагато гіршими від тих, що їх залишено в рідних сторонах.

Надвечір було оголошено, що наступного дня почнеться розміщування виселенців групами (по дві-три родини) у майже всіх селах Мронгівського повіту. Зачувши про це, близькі й далекі родичі, а то й друзі та добрі сусіди стали змовлятися хитрувати, щоб їх поселено разом або хоча б неподалік. Старші ж увесь час бідкалися, а хлопці й дівчата, погуторивши, почали групами співати своїх улюблених

пісень, які за згодою польських солдатів лунали до пізньої ночі.

Другого дня на станції з'явилися службовці репатріаційного органу й взялися за розподілювання виселенців по селах. Поселення людей тривало три дні. Прибувши на свої місця поселення, вони ще більше посмутніли, бо призначені їм будинки були переважно пошкоджені, городи й поля зарослі бур'янами, а місцеве населення дивилося на поселенців криво, як на бандитів, що заподіяли йому велику шкоду.

Ще перебуваючи на станції, угринівці домовилися зустрітись у найближчу неділю під мронгівським костьолом, щоб обмінятися адресами та інформаціями про умови життя. Ця зустріч, у якій, до речі, і мені з мамою довелося взяти участь, була смутна, майже похоронна. Виявилось ж бо, що більшість угринівців було поселено в хатах без вікон та дверей, а деяких навіть тимчасово розміщено у школах та бараках, бо ще не знайдено вільних господарств. Невтішними були й наслідки поведінки польської влади, котра своїми плітками про приїзд підозрілих людей (тобто українців) насторожила місцеве населення.

Таких недільних зустрічей у Мронгові було більше. У будні ж українські виселенці ремонтували хати й господарські будинки, забезпечувалися необхідними меблями, впорядковували оселі, запасалися сіном для коней та рогатої худоби. Водночас вони плекали надію, що ще вдасться їм повернутися в рідні сторони, за якими всі так тужили, не можучи ніяк звикнути до нових місць проживання. Оскільки не було тут наших церков та культурних установ, люди стали відвідуватися, забуваючи своє лихо розмовами.

Коли настала осінь, виселенці почали збирати гриби, орати поля, готуватися до посіву озимини та запасатися дровами на зиму. Хоч і влада обділяла людей американськими пакунками з харчами й одягом, бідніші жінки й чоловіки та хлопці й дівчата ходили на заробітки до польських господарів та державних земельних господарств, де копали картоплю й буряки. Наші люди стали теж ярмаркувати в Мронгові, а їхнє ярмаркування переважно починалося

зустрічами й чоломканням з ріднею, свояцтвом та знайомими.

Зимою пішла чутка, що в районі Мронгова переховується група воїнів УПА, яка прибула сюди з Грубешівщини. Саме ця група 2 січня 1948 року поблизу села Монтова вступила в бій з польськими солдатами й міліціонерами, у ході якого, як пізніше виявилось, крім кількох поляків, загинули ось такі упівці: «Вірний», «Блакитний», «Зайчик», «Запорожець» «Кривоніс», «Шепель» та командир «Ясень». До речі, на Мронгівщині перебувала теж група воїнів УПА під командою «Прірви», якій, на щастя, вдалося влітку 1948 р. пробратися до американської зони Німеччини.

У січні 1948 р. органи безпеки арештували кільканадцять угринівців, у тому числі й мого батька, маму та брата, котрих звинувачено в переховуванні та харчуванні українських партизанів. Після тижневого допитування моїх батьків і брата та декількох інших арештованих звільнено, а Степана Федейка, Анну Матвійчук, Методія Солому, Ярослава Борачука, Євгенію Солому, Пелагію Гудиню, Богдану Гнатюк, Стефанію Матвійчук і вчителя Теодора Гнатюка відвезено до Ольштина, де згодом було їх засуджено до 3-6 років ув'язнення. Останньому не пощастило вийти на волю, він помер у в'язниці у Вронках.

Патріотичний почин о. Мирослава Ріпецького

7 грудня 1947 року у мронгівській лікарні помер син покійного угринівського пароха Клим Смулка. Серед тих, що його ховали на кладовищі у Мронгові, був і колишній греко-католицький парох з Лісок отець Мирослав Ріпецький. Тоді ж від нього угринівці дізналися, що він у Хшанові біля Елку, де його поселено, відкрив каплицю й, незважаючи на перепони з боку влади й римсько-католицької ієрархії, почав відправляти в ній богослужіння у греко-католицькому обряді.

Завдяки учасникам похорону ця радісна звістка протягом кількох днів дійшла до всіх греко-католиків Мронгівщини.

Довголітній греко-католицький парох з Лісок і Хшанова о. Мирослав Ріпецький. П'ятдесяті роки.

І хоч Хшаново лежало за понад 100 км від Мронгова, стали вони масово туди їздити, щоб разом з іншими українськими виселенцями, як влучно відзначає Мирослав Трухан (див. його збірку «Страждання фейлетоніста», с. 3), «у своїй церкві славити свого Бога». Найчастіше ж цю церкву відвідували, між іншим, колишні члени угринівського хору, яких мій батько заохотив співати в ній під час відзначання церковних свят.

Особливо величаво відзначалося у Хшанові храмове свято Петра й Павла. Цього дня було тут напрочуд людно, бо з'їжджалися тоді сюди українці майже з усієї Польщі. Мені теж довелося кілька разів брати участь у таких хшанівських богослужіннях, і кожного разу я просто тішився, що є ще в Польщі стільки синів і дочок козацького роду, які так дорожать рідною мовою та свято бережуть свої традиції. До речі, саме тут багато наших хлопців і дівчат мало змогу познайомитися й опісля звінчатись та охрестити дітей.

Величезна в цьому заслуга отця Мирослава Ріпецького, котрий по-батьківському ставився до нашої молоді, навчав її та всіх інших відвідувачів хшанівської церкви добра й любові до всього, що рідне. Своєю титанічною працею (у тому числі й популяризуванням читання рідномовних книжок, газет і журналів, яких мав у своїй бібліотеці чимало) він добре прислужився українській громаді в Польщі, і, безперечно, йому належить наша вдячність і шана, слава й честь.

Годиться тут додати, що отець митрат Мирослав Ріпецький народився 13 серпня 1889 р. у Самборі, а помер – 29 квітня 1974 р. у Хшанові. Покійного поховано 2 травня

цього ж року на кладовищі в Лісках, де вже спочивала його дружина Євгенія. Хай же не заростають стежки до цього поховання!

Здобутки колишніх угринівців на Мронгівщині

У селі Керштанові, що на Мронгівщині, крім нашої родини, було поселено ще одну українську сім'ю. Живучи у виселку за один кілометр від центру села, ми знали, що за нами наглядали солтис і міліціонери, які іноді навідувалися до нас навіть уночі. Коли ж доводилося когось у себе ночувати, треба було обов'язково повідомляти про це солтиса. Згодом, коли місцеві поляки впевнилися, що ми не головорізи, лиш мирні та згідливі люди, вони почали ставитися до нас прихильно, а ми віддячувалися їм доброзичливістю та сусідською допомогою в польових роботах.

У нашій хаті панувала патріотично-релігійна атмосфера. Хоч нам (мені, братові Степану й сестрі Ользі) випало ходити до польської школи, удома ми завжди розмовляли рідною мовою (угринівською говіркою). Вечорами перед сном спільно молилися, а у Великий піст разом з батьками відправляли хресну дорогу. Після вечері мій батько мав за звичай читати вголос українські книжки, що їх ми полюбили, та листи, які надходили до нас від рідних і знайомих з Польщі та з закордону.

Завдяки хрущовській відлизі 16-18 червня 1956 р. відбувся у Варшаві з'їзд представників українського населення ПНР, у ході котрого було засновано Українське суспільно-культурне товариство. У цьому з'їзді брав теж участь мій батько Семен, який вернувся додому сповнений надії на краще майбутнє польських українців. Ділячись враженнями уєскатівського з'їзду, він позичав своїм землякам перший номер українського тижневика «Наше слово». Воно передавалося з рук до рук, витискаючи з очей кожного його читача сльози радості й щастя.

Наступного року у Мронгові створено збірний гурток УСКТ, головою котрого обрано колишнього підляшука

Луку Щодрака. Мій же батько заснував український хор, який уже 1958 р. виступив на березневному Шевченківському святі та на естраді мронгівського стадіону з нагоди Першого травня. Стараннями уєскатівського гуртка було теж виставлено в Мронгові оперу Семена Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» у виконанні наших артистів з Кракова та влаштовано виставку народного одягу й вишивок з Угринова, з котрою ознайомилися також мешканці Ольштина.

У той же час наші селяни багато часу присвячували ремонтуванню своїх житлових і господарських будинків, використовуючи для цього державні безповоротні позики. Тоді ж на Мронгівщині, з огляду на її сприятливі кліматичні й теренові умови, перспективним і дуже прибутковим виявилось тваринництво. Займаючись ним під наглядом висококваліфікованих зоотехніків, колишні угринівці стали зразковими тваринниками, завойовуючи передові місця в повіті. Найкращими з-поміж них були Феодосій Сава, Теодор Вербівський, Семен Сава, Іван Марчук, Микола Голяр, Семен Хома та Богдан Стасюк, котрі майже щороку нагороджувалися грошовими преміями, медалями та почесними грамотами за рекордні поставки молока й племінних бичків та ялівочок.

Наші ж сільські жінки вславилися тут зразковим розводженням расових курей і гусей, яйця яких (скуповувані мронгівським інкубаторієм) давали чималі прибутки. Безперечно, доходне тваринництво й птахівництво спричинялося до помітного покращання життєвого рівня українських селян. Заможніючи ж, вони не шкодували грошей на навчання своїх дітей у середніх та вищих школах, чим, зрештою, відзначалися тоді майже всі польські українці.

Закінчивши вищі школи, діти угринівських виселенців займали різні посади, проявляючи себе висококваліфікованими працівниками, а то й тямущими керівниками. Так, наприклад, магістр фармації Марія Савчук (Вербівська) стала керівником аптеки у Мронгові, а моя сестра Ольга Смут (магістр біології) – заступником керівника лабораторії Психіатричної лікарні в Ольштині. Марії ж Борачук та Євгенові Панасевичу випало директорувати в початкових

школах, а моєму братові Степану – працювати протягом 1960-1992 років висококваліфікованим зоотехніком на Мронгівщині.

Відкриття церкви в Решлі

1963 р. у містечку Решлі, що лежить на відстані 16 км від Керштанова, де було поселено нашу сім'ю, отець Теодор Майкович заснував греко-католицьку парафію. Наші богослужіння відправлялися тоді в одному з місцевих римсько-католицьких костьолів, котрий щойно 1992 р. передано у власність греко-католикам. Стали тут молитися й колишні угринівці з Мронгівщини, які подарували цій церкві, між іншим, угринівські фелони й церковні книги, що їх привіз Феодосій Вербівський з Варяжа, де вони переховувалися після виселення мешканців Угринова на польські північні землі.

У решельській церкві майже двадцять років був дяком мій батько Семен, котрому довелося теж дякувати в Угринові. 25 лютого 1982 р. він на 75 році життя раптово помер на серце у присутності тодішнього пароха з Решля о. Григорія Чернеги, який прибув до мого батька, щоб з його допомогою відвідати греко-католицькі сім'ї, розпорошені по Мронгівщині. Через два дні його поховано з почестями на мронгівському цвинтарі. Там же й так само похоронено мою маму Марію, котра померла 25 червня 1991 р. на 78 році життя, далеко від рідного Угринова, за котрим увесь час так тужила.

Угринівське плем'я на Гданщині

Значну кількість угринівських виселенців направлено до Гданського воєвідства, де їх найбільше поселено в таких селах, як Маженціно, Орлово та Стегна Новодвірського повіту. Тут вони 1948 р. домоглися своїх богослужінь, які кожної другої неділі відправляв греко-католицький священник Василь Гриник у римсько-католицькому костьолі в Новому Дворі. Таких же богослужінь добилися 1952 р. колишні угринівці й корнівці в Циганку, де спочатку правив

о. Василь Гриник, а опісля – о. Вергун, котрого 1981 р. заступив о. М. Бундз, на місце якого потім призначено о. Якова Мадзеляна.

До речі, у Циганку вславилися дякуванням угринівськи виселенці Данило Сич, Євген Савчук та Павло Тюхтій. На рідній ниві відзначилися теж на Гданщині довголітній член ГП УСКТ Євген Борачук, Феодосій Гнатюк (Лубаїв), Феодосій Гнатюк (Домчин), Степан Сенюк, Володимир Вербівський, Віктор Стефанівський, Іван Сушак та багато-багато інших колишніх мешканців Угринова. Завдяки таким, як вони, нашим діячам, у Новому Дворі було засновано збірний український хор під керівництвом Аї Мацігановської, а в Маженціні зорганізовано гурток УСКТ, стараннями котрого в місцевій школі відкрито пункт навчання рідної мови, що існує донині.

Передовими рільниками у Гданському воевідстві стали Євген Борачук, довголітній маженцінський солтис Євген Савчук, Феодосій Зубко, активний діяч рільничого гуртка в Маженціні Павло Тюхтій, Євген Юр, довголітній радний Віктор Стефанівський та Іван Вербівський, а також такі колишні угринівці, як Степан Боровик, Володимир Чорний та Яків Сич, що були репресовані за сприяння УПА. За те ж саме були репресовані Степан Сенюк, Єлизавета Цьона та Феодосій Луда, які теж зробили потім значний внесок в освоєння Гданщини.

Як і всі польські українці, колишні мешканці Угринова, котрим решту життя довелося проводити у Гданському воевідстві, дбали про освіту своїх дітей. Завдяки навчанню в середніх та вищих школах вони виходили в люди, стаючи, між іншим, (як, наприклад, Мирослава Федина, Володимир Вербівський, Ірина Федейко та Володимир Близнюк) висококваліфікованими вчителями, а то й (як, приміром, Галина Шеремета, Михайло Стефанівський та Богдан Гнатюк) цінними інженерами, не забуваючи водночас, чиїх батьків вони діти. Такі ж тенденції проявляє також чимало нащадків колишніх угринівців та інших українських виселенців, що, безперечно, є запорукою того, що ще довго в Польщі не буде переводу козацькому роду.

У рідному Угринові

У 70-х роках мені, моєму батькові Семену та братові Степану кілька разів довелося побувати в рідному селі Угринові, яке в той час називалося Дібрівкою. Проживали тоді тут в основному переселенці з Лемківщини, котрими заселено Угринів після зміни радянсько-польського кордону в 1951 р. Вони працювали в місцевому колгоспі, який досягав непоганих результатів.

Тодішня Дібрівка справила на мене гнітюче враження. Вона видалась мені не тим селом, котре спливало в моїх спогадах. Хати начеб зменшилися, просто немовби вросли в землю, ще й були неестетично огорожені. Поменшало присадибних садків і городів, а річка Варяжанка зробилась рівчаком, який, здавалося, можна було б перескочити. Церква була закрита, іззовні виглядала жалюгідно: вибиті вікна, порепана штукатурка. Школу ж покрито новим дахом, але не відбудовано спаленої вежі з годинником.

На кладовищі, котрого я, звісно, не обминув, більшість поховань була занедбана, а хрести стояли лиш на могилах, які доглядали рідні або знайомі покійних. На щастя, завдяки піклуванню приятеля мого батька Феодосія Гнатюка та його доньки Галини, що живуть у поблизькому селі Нисмичі, поховання наших рідних не заростають бур'яном. Змовивши за них молитву, я заплакав над могилами тітки Оксани й вуйка Степана та діда Платона, над прахом якого 1969 року мій батько поставив теразитовий хрест.

Перебуваючи влітку 1973 року в Угринові, я зайшов до рідної хати, у котрій пригадав собі кожен сучок у її стінах. Ідучи селом, зупинився перед мурами українського народного дому й на вершку одної з його стін помітив гніздо, яке звив собі лелека, наче вселяючи людям надію, що цю культурну святиню ще буде відбудовано. Обходячи ж Угринів та його левади, я вдихав на повні груди пахощі трав, зілля, дерев та кущів, котрі мене просто вражали. Був бо це незабутній запах рідної землі.

Наприкінці 80-х років, завдяки старанням угринівських віруючих, влада дозволила їм молитися в місцевій церкві. Згодом вони під проводом Михайла Павлюка на громад-

ських засадах її відремонтували, електрифікували й наново обгородили. Відновлено й іконостас, царські ворота та дзвіницю, передбачаючи водночас прикрасити її новими дзвонами.

1991 р. воскресла багатостраждальна Україна, а наступного року воскресла й колишня назва мого рідного села – Угринів, якою знову було його найменовано. У ньому на базі місцевого колгоспу засновано селянську спілку «Угринівська». Місцева українська школа готує палких патріотів самостійної України. Знову тут виблискує в сонці покрита новою бляхою церква, у котрій свobodно моляться рідною мовою люди. Серед них щораз частіше можна побачити колишніх угринівців та їхніх нащадків. Вони навідуються й будуть навідуватися до Угринова, бо ж, як слушно повчас наш незабутній видатний поет Василь Симоненко:

*За тобою завше будуть мандрувати
Очі материнські і білява хата (...).*

*Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.*

Післямова

Пишучи «Розповідь про Угринів, угринівців та їхніх нащадків», я за згодою (а навіть велінням) мого покійного батька Семена сперся на його, занотовані угринівською говіркою, спогади. Ними ж, до речі, користувався й отець митрат Мирослав Ріпецький, підготовляючи до друку «Спогади про село Угринів», що побачили світ 1968 р. у Римі як 38 видання «Богословії». Свої спогади мій батько почав писати ще тоді, коли про Українську повстанську армію й горезвісну операцію «Вісла» було боязко навіть згадувати. Тож я їх значно розширив, доповнюючи тематикою, котрої він не міг або не встиг перелити на папір, та фактами, що мали місце вже після його смерті. Надто ж я визнав доцільним навести в цій Розповіді фрагменти двох статей Івана Стасюка, у яких він торкнувся перебування козацького війська в Угринові та походження його назви.

Гадаю, що моя Розповідь стане в пригоді дослідникам історії Угринова та Сокальщини, а то й надихне декотрих

з них узятися за висвітлення всього того, чого мені не вдалося описати, та встановлення точнішої дати заснування села Угринова й вірогіднішого походження його первісної назви. Зокрема на вивчення й висвітлення заслуговують події, що мали місце в ході Берестейської унії 1596 р. та після неї, а особливо події, пов'язані з виникненням 1698 р. греко-католицької парафії в Угринові. Ці ж бо та інші білі плями затемнюють, а то й викривляють його минуле, і розкриття їх є навіть нашим обов'язком, бо, як слушно вважав наш великий поет Максим Рильський, «хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього».

Готуючи до друку «Розповідь про Угринів, угринівців та їхніх нащадків», я користувався різними матеріалами, у тому числі й надісланими колишніми угринівцями Володимиром Вербівським і Павлом Тяхтієм з Маженціна та Феодосієм Гнатюком з Нисмич, котрим складаю за їхні інформації щиросердечну подяку. Щиросердечно дякую теж нашому художникові-фотографу Всеволодові Пшепюрському за виготовлення репродукцій з зібраних мною знімків та нашому митцеві Мирославу Смерекові за оформлення обкладинки. Особливу ж подяку складаю моєму приятелеві Степану Демчукові за його цінні поради та остаточне зредагування «Розповіді про Угринів, угринівців та їхніх нащадків».

А тепер дещо про себе. Мені 56 років. Ще в середній школі я мріяв стати лікарем, тож після її закінчення 1958 р. подався я вчитись до Медичного інституту в Білостоці. Закінчивши його, почав я працювати за фахом в Ольштині, де зразу ж став уескатівським активістом, а потім навіть очолював місцевий гурток УСКТ. Не соромлюся цього, бо Українське суспільно-культурне товариство створювало нашої громаді в Польщі можливості для розгортання діяльності на рідній ниві, гальмуючи водночас полонізацію, на котру ми були приречені. 1979 р. мене призначено ординатором відділу ларингології Воевідської лікарні в Ольштині, і на цій посаді я працюю донині.

Як уже згадувалося, мені пощастило зростати в сім'ї, яка дорожила всім, що рідне. Після виникнення 1956 р. Українського суспільно-культурного товариства я став вірним

читачем його пресового органу «Наше слово» та окремих випусків «Українського календаря», а пізніше й патріотичних українських книжок, що їх можна було придбати, між іншим, в ольштинській книгарні «Дому книжки». Усі ці та інші наявні рідномовні видання, участь у греко-католицьких богослужіннях та українських культурно-виховних імпрезах утверджували моє українство.

Та найбільше я завдячую своїм батькам, які змалку прищеплювали мені любов до рідної мови, України, нашого народу та національних звичаїв і традицій. Тож наслухавшись батькових і материних розповідей про минуле й сучасне України та нашого багатостраждального народу, я попросив батька списати все, що пам'ятає з історії рідного села та угринівських українців, щоб опісля ці записки, доповнивши й відредагувавши, можна було видати окремою книжкою задля збереження пам'яті про односельчан, котрі вславилися патріотичними й трудовими починами та подвигами.

І ось врешті з допомогою Степана Демчука, Редакції двотижневика «Гомін» та Українського архіву вдалося мені це здійснити саме тепер, коли після багатовікового поневолення скресає Україна, часткою історії якої, безперечно, є й історія мого рідного Угринова. Цю «Розповідь про Угринів, угринівців та їхніх нащадків» разом з «Угринівським весіллям» та іншими додатками під спільним заголовком «Удома й на чужині» віддаю ж на суд читачам, сповнений твердою Симоненковою надією, що:

*Народ мій є! Народ мій завжди буде!
Ніхто не перекреслить мій народ!
Поцезнуть всі перевертні й прибулуди,
І орди завойовників-заброд!*

*Ви, байстрюки катів осатанілих,
Не забувайте, виродки, ніде:
Народ мій є! В його волячих жилах
Козацька кров пульсує і гуде!*

Володимир Сава

Ольштин, 1/І – 31/VII 1994

Батьки Володимира Сави – Марія та Семен. Шістдесяті роки.

Збудована в 1759 р. стара угринівська церква, перенесена 1903 р. до села Терношина, а в 1994 р. – до Любліна.

Авторів дідо Платін (стоїть ліворуч) зі своїми друзями. Кінець XIX віку.

Авторів батько Семен (праворуч) з Семеном Трушем та Іваном Гнатюком (усередині). 1916 р.

Автор (ліворуч) з братом Степаном. 1941 р.

Угринівські хлопці біля плебанії після закінчення жнив у греко-католицького пароха перед першою світовою війною.

Євгенія й Феодосій Вербівські
в угринівському народному одя-
зі. 1922 рік.

Катерина й Феодосій Дулі. 1915
рік.

Родина Вербівських. Кінець двадцятих років.

Авторів батько Семен Сава (стоїть ліворуч) із своїми друзями в зимовому одязі. Тридцяті роки.

Феодосій Вербівський, Семен Сава та Феодосій Гнатюк у сивих кабатах. Тридцяті роки.

Група угринівських хлопців: Володимир Дуля, Павло Тюхтій, Ярослав Корнішин (стоять) та Феодосій Сава й Іван Федейко (сидять). Тридцяті роки.

Катерина Хома, Феодосій Савчук та Марія Хома в народному одязі. Тридцяті роки.

Сім'я Матвійчуків з Угринова: Івась, Анастасія, Анна та Микола. Початок сорокових років.

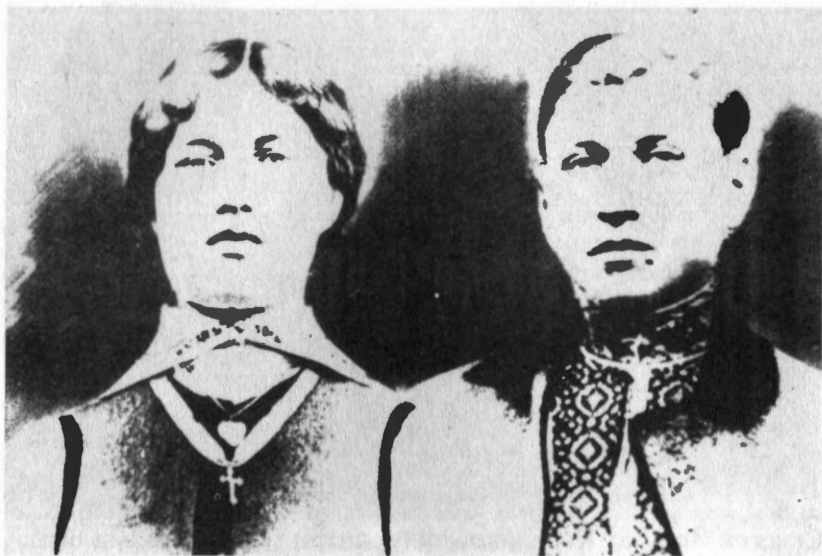
Авторів дядько Іван Опалинський із своїми друзями. Кінець двадцятих років.

Єпископ Йосафат Коциловський (у центрі) зі священниками Белзького й Варязького деканатів. Тридцяті роки.

Сімейна зустріч священників з Угринова, Варяжа й Лісок. 10 серпня 1926 р. Сидять на підлозі: Роман Кашубинський (4-й зліва), Ірина Кашубинська; сидять на кріслах: Євгенія Ріпецька, Клим Смулка, о. Гаук (5-й зліва), Стефанія Кашубинська, Ольга Кашубинська; стоять: о. Мирослав Ріпецький, дружина Африкана Хруща (6-та зліва), Африкан Хрущ та о. Іван Кашубинський (10-й зліва).

Авторова рідня: тітка Оксана й дядько Степан, стрілець УГА, що загинув в обороні Львова (похований на Янівському цвинтарі).

Отець Матвій Павлюк з дружиною Анастасією і дочками Іриною та Степанією. Двадцять років.

Надгробний пам'ятник о. Семінові Смулці в Угринові. Тридцять років.

Угринівський церковний хор. 1912 рік.

Угринівський церковний хор. 1923 рік.

Члени угринівського гуртка Союзу українок з головою Ольгою Кашубинською (третя зліва внизу).

Члени угринівського драмгуртка після виставлення драми Михайла Старицького «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці» в Ульгівку. Тридцяті роки.

Угринівська молодь на сцені народного дому в Угринові. Тридцяті роки.

Театральна група з Угринова. 1938 рік.

Отець Іван Кашубинський з членами Комітету будови народного дому в Угринові. Двадцяті роки.

Культурні діячі з Угринова в читальні «Просвіти». Тридцяті роки.

Угринівський народний дім після закінчення будови. 1929 рік.
Внизу: вид сучасний.

Члени товариства «Сокіл» з Угринова. 1933 рік.

Угринівські «соколи» на площі біля місцевого народного дому.
Кінець тридцятих років.

Угринівські діти з дитячого садочка, зорганізованого місцевим гуртком Союзу українок. 1936 рік.

Група дітей, що перебувала в угринівському садочку. 1943 рік.

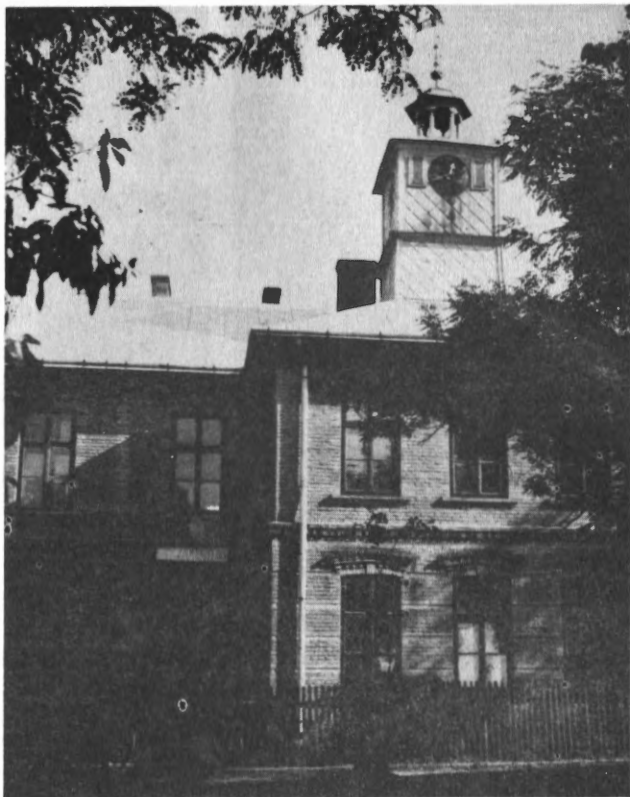

Угринівські дівчатка в народному одязі перед церквою. Двадцяті роки.

Учні угринівської школи в народному одязі. 1938 рік.

Справа: угри-
нівська школа
перед спален-
ням. Кінець
тридцятих ро-
ків. Внизу: вид
сучасний.

«Княгиня» Євгенія Вербівська-Борачук із своїми друзками (зліва: Галина Вербівська, справа: Марія Вербівська, в майбутньому – дружина проф. Михайла Лесіва). Кінець тридцятих років.

«Княгиня» Марія Драган із своїми друзками. Початок сорокових років.

Весільчани Єфросинії й Семена Хомів. 24 травня 1942 року.

Єфросинія й Семен Хоми після шлюбу. 24 травня 1942 року.

Павло Тюхтій із своєю дружиною Марією. 1942 рік.

Весільний знімок Єфросинії Дулі й Семена Хоми. 24 травня 1942 р.

На дорозі в угринівському лісі за Рудою. Половина тридцятих років.

Молотьба у стодолі Феодосія Сави. Тридцяті роки.

Марія Вербівська (ліворуч) на «тротуарі» угринівської вулиці. Тридцяті роки.

У пасіці авторового дядька Феодосія Сави (Дзядового). Початок тридцятих років.

Вгорі: двоюрідна сестра автора Анна Сава та Анастасія Адамус в угринівському народному одязі. Тридцяті роки.

Зліва: Група угринівської молоді в народних строях: Анна Хома, Анастасія Ковальчук, Михайло Сенюк, Анна Сава, Володимир Дуля та Анна Гнатюк. Тридцяті роки.

Михайло Сенюк, Євгенія Солома, Анна Сенюк та Семен Марчук в угринівському одязі. Тридцяті роки.

Мирон Пиріг, Павло Тюхтій, Володимир Дуля та Степан Кондратюк в угринівських вишиваних сорочках. Кінець тридцятих років.

Володимир Левосюк, Феодосій Луда та Ярослав Рудик перед стрілецькою могилою в Угринові. Початок сорокових років.

Група угринівських хлопців: Степан Гнатюк, Феодосій Сава, Іван Федейко, Семен Хома, Феодосій Гнатюк та Павло Дуля (сидить). Тридцяті роки.

Марія Ткачук в угринівському народному одязі. Тридцяті роки.

Єлизавета Лисецька в угринівському народному одязі. Початок сорокових років.

Група угринівських хлопців. Початок тридцятих років.

Марія й Анастасія Адамус та Меланія Сич. Угринів, тридцяті роки.

Група угринівської молоді в народних строях. Тридцяті роки.

Група дівчат в народному одязі. Початок сорокових років.

Група угринівської молоді в народних строях. Початок сорокових років.

Група дівчат на угринівському вигоні Будаки. Тридцять роки.

На хрестинах у Василя Голяра. 16 січня 1936 року.

Пікнік у пасіці Семена Сави – авторового батька. Тридцяті роки.

Сім'я Ковальчуків. Кінець тридцятих років.

Угринівські жінки в зимовому одязі. Тридцяті роки.

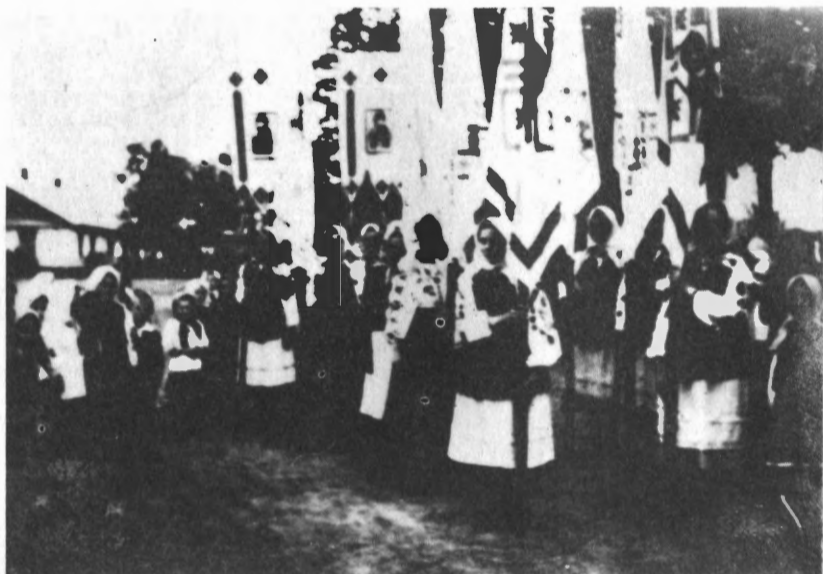
Група угринівських жінок у сивих кабатах. Тридцяті роки.

Угринівські жінки в зимовому одязі. Тридцяті роки.

Угринівські жінки з посвяченим зіллям під час Зелених свят. 1941 рік.

Церковна процесія під час відзначання Зелених свят. 1941 рік.

Угринівська церковна процесія після проголошення 24 серпня 1991 року незалежності України.

Головний вхід до угринівської церкви. Сімдесяті роки.

Угринівська дзвіниця після відновлення. 1994 рік.

Римсько-католицький цвинз в Угринові. Сімдесяті роки.

Вгорі: відбудована в 1992 році церква в Нисмичах.

Праворуч: пам'ятник на могилі діда автора – Платона Сави. Сімдесяті роки.

Група колишніх угринівців з о. Петром Кушкою ЧСВВ перед могилою воїнів УПА у Білостоці біля Лісок. 1990 рік.

Колишні угринівці перед церквою в Циганку з отцем Василем Гриником (в окулярах). Кінець шістдесятих років.

Церковна процесія з отцем Василем Гриником біля церкви в Циганку. Є й там колишні угринівці. П'ятдесяті роки.

Члени колишнього угринівського хору з отцем митратом Мирославом Ріпецьким (сидить у центрі) перед хшанівською каплицею. Великдень 1953 року.

Весільний знімок Анни Павлюк і Григорія Мазурка перед хшанівською церквою. Обабіч молодих сидять Євгенія та о. митрат Мирослав Ріпецькі. 1957 рік.

Група колишніх угринівців з о. митратом Мирославом Ріпецьким на Петра й Павла в Хшанові. Шістдесяті роки.

Члени колишнього угринівського хору в отця митрата Мирослава Ріпецького. Сімдесяті роки.

Український хор з керівництвом місцевого гуртка УСКТ у Мронгові. Сидить другий справа: авторів батько Семен, диригент хору. Березень 1958 року.

Ускативські діячі й активісти після відкриття виставки народного одягу у Мронгові. 1958 рік.

Ускативський хор з Нового Двору, що складався, між іншим, з колишніх угринівців. 1958 рік.

Група колишніх угринівців під час зустрічі в Мронгові. Шістдесяті роки.

Автор (стоїть ліворуч) з матір'ю (сидить ліворуч) та сестрою Ольгою (стоїть праворуч). 1954 рік.

Степан і Анна Сави, брат і двоюрідна сестра автора. Кінець тридцятих років.

Автор (ліворуч) із матір'ю Марією, братом Степаном, батьком Семеном та сестрою Ольгою. 1948 рік.

Семен і Текля Сави – батько й бабуня автора. Початок п'ятдесятих років.

Авторова рідня: брат Степан, мати Марія, дружина Веслава та донька Анна. 1987 рік.

Родина Смутів і Савів. Добре Місто, початок сімдесятих років.

Авторова рідня: тітка Євгенія, брат Степан, мати Марія, батько Семен, сестра Ольга, її чоловік Михайло Смут з дітьми брата й сестри. Сімдесяті роки.

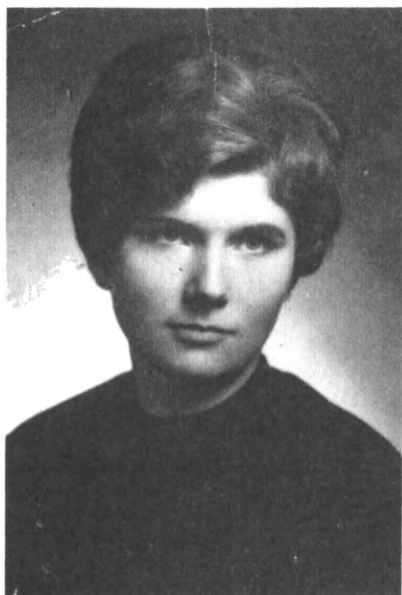
Авторова родина: сестра Ольга, братова донька Ірина, мати Марія з онукою Катериною Смут. Сімдесяті роки.

Автор книжки (стоїть праворуч унизу) із своєю ріднею та знайомими. 14 липня 1988 року.

Авторові племінниці Ірина, Мирослава, Анна й Катерина в Керштанові.

Дружина автора Веслава Сава.

Авторова донька Анна Сава.

Авторова сестра Ольга Смут-Сава

Брат автора книжки – Степан Сава.

Хата, у якій народився автор. Кінець сімдесятих років.

Загальний вид оселі батьків автора в Керштанові.

Угринівське весілля

Село Угринів лежить у північно-західній частині Галичини. До другої світової війни мало воно понад 320 житлових будинків та більше ніж дві тисячі мешканців, у тому числі півтори тисячі українців.

В Угринові були гарні весільні звичаї, які передавалися з роду в рід. Угринівці особливо зберігали весільні пісні.

Весільний обряд виник у глибоку давнину. Він із бігом часу змінювався й пристосовувався до нових обставин. Його красу Угринів шанував. Тут молоду звали княгинею, а молодого – князем. Селянське весілля – це багатство пісень, мелодій та приспівок. У піснях молоду порівнюється з білим цвітом калини, зеленою стрункою берізкою. Такі пісні співались при розплітанні дівочої коси.

До першої світової війни лише дівчата заплітали коси. Перед шлюбом розплітали косу молодої, яка, ставши молодницею, носила вже виключно «кімбалку». «Кімбалка» – це маленький обруч із лози, вишні чи верби, на котрому жінки завивали волосся. Отже, кожен міг легко пізнати, хто перед ним: дівчина чи молодиця.

Давніше не було весілля без короваю. Короваєм називають великий круглий пшеничний буханець. Пекли його на спеціальній блясі. Зверху він був оздоблений узорами й пташками, зробленими з того самого тіста. Мазали його яйцем, щоб рум'янів і склився. Готовий коровай прикрашували

ДОДАТКИ

смерековими гілками. На кожній гілці жаріли дві стрічки й квітка, а внизу зеленів вінок із барвінку. У середину короваю встромлювали хоруговку. Відтак ставили його на віко діжки на розстелений необмолочений овес.

Крім короваю, пеклися ще коровайці або гуски. Коровасць – це пшеничний круглий буханець, печений на черені. На верх коровайця клали навхрест валок із тіста, слимаком кручений. І прикрашували так само, як і коровай. Коровайці – це своєрідні гостинці.

Із коровайцями княгиня йшла до священика, дяка, вчителя. Князь запрошував людей на весілля в супроводі старшого свата, який також ніс коровайці. У весільному поході від молодого до молодой короваєць мусив бути в руках старшого свата.

До першої світової війни в Угринові весілля тягнулось декілька днів, а то й цілий тиждень. У 20-х роках воно тривало лише один-два дні. У 1937-38 рр. стали занехаювати коровай та коровайці, а на їх місце на столі появлявся торт.

Хату до весілля в давнину прикрашали смерековими гілками та паперовими квітами, а у 30-х роках – обвішували ліжниками та рушниками. Всюди рясніла вишивка. Весільний почет молодих із плином часу збільшувався. Давніше княгиня мала одну дружку, а князь – одну свашку, а вже у міжвоєнні роки було декілька дружок та свашок.

*

Перед самим весіллям батько молодого йшов до дому дівчини «на слово». Без того «слова» нічого не могло бути, хоч і хлопець сам старався все владнати, але батьки дівчини твердо відповідали: «Не знаємо, чи твоя родина нашу дочку схоче». Коли вже батько хлопця одержав від молодой та її батьків «слово», то в найближчу суботу наречені з двома свідками йшли до священика й «давали на заповіді». Заповіді священик читав у церкві під час богослужінь протягом трьох неділь. Потім відбувалося весілля.

Якщо весілля мало бути в суботу, то в четвер увечері влаштовувалося вечерю, яку давніше називали «дівичвечором» або «вінкоплетинами». Після першої світової війни вже не

було особливих пісень чи звичаїв, зв'язаних із «дівичвечором». Молода запрошувала дівчат прибрати хату. Молодий приходив зі старшим сватом, приносив із собою горілку й, коли вже дівчата впоралися з роботою, усі сідали за стіл і гостились. Це вже був початок весілля.

У переддень весілля княгиня у весільній одежі ходила селом, кланялась та просила дівчат на розплітання коси. Князь, тобто молодий, ходив тоді (переважно ввечері) зі старшим сватом просити своїх гостей на весілля.

Перед розплітанням коси княгиня йшла до кожного двора, а навіть і на вулиці всім кланялась доземно, кажучи: «Прошу вашеці благословенства».

– Най Бог благословить, – відповідали добрі люди.

У 30-х роках молода ходила вже тільки до рідні та дівчат просити благословення.

*

Уранці в домі молодого збиралась весільна старшина: староста зі старостою, дружи, хорунжий, старший сват зі своїм почтом, свашки, рідня й оркестр. Сідали за стіл, снідали, а потім пускалися в танок. У той час від молодії прибували «передоїзники», тобто свати княгині, які вказували дорогу князеві до молодії, їдучи попереду весільного походу. Музиканти зустрічали їх маршем. «Передоїзники» по-молодецьки зіскакували з коней, входили до хати зі словами: «Княгиня сорочку князеві прислала». Князь приймав подарунок, дякував «передоїзникам» та просив пригощатися, а сам одягав сорочку, вишивану молодою. Свати з хорунжим співали:

Іван Стасюк – співавтор «Угринівського весілля». Кінець тридцятих років.

*Кланяйся, князенко,
Низько покірненько. (двічі)
Низький поклін од батенька,
Од милого Бога, (двічі)
Од батенька рідного.*

*Кланяйся, князенко,
Низько покірненько. (двічі)
Низький поклін од матінки,
Од милого Бога, (двічі)
Од матінки рідної.*

Далі співається й «од братенька», «сестрінки» й «од родонька». Молодий кланяється всім, про кого згадується в пісні, батьків цілує в руку, а всіх інших у чоло. Усім поклонившись, виходить із хати, а свати тоді співають:

*Покропи нас, дружбоньку,
Свяченою водою;
Свяченою водою
І правою рукою;
І правою рукою,
Зеленою рутою.*

Дружба виходить на поріг та кропить усіх свяченою водою.

Якщо весільний похід посувався пішки, то два свати несли коровай, а решта йшла двома лавами. Серед них дибав молодий зі сватами.

Коли ж свати були на конях, прибраних барвистими стрічками, тоді молодий їхав між сватами у другій трійці, а весільчани з короваєм були на возах. У дорозі до молодої свати співали, щоб тесть готовився прийняти затя разом із гостями:

*Повій же, вітроньку,
З гори в долиноньку, (двічі)
Полинь же, полинь же,
Сивий соколоньку,
Золотії крильця,
А срібні перця. (двічі)
Най тестенько чує,
Най ся приготує,*

*Нехай замітає
Широкої двори,
Нехай заставляє
Тисовії столи,
Нехай накладає
Пшеничного хліба.*

Музиканти грали марш.

*

Весілля молодії починається з розплітання коси. У весільній хаті збираються дівчата, а княгиня з дружками йде на село з коровайцем просити благословення. Дівчата починають ладкати:

*По селі ходить, дівочок просить:
– Дівоньки мої, послужіть мені.
Ой, бо я вам служила,
Як з вами ходила.
Тепер вам здаю дівоччину мою:
Співанки і танці, і квіточки в церковці.*

Цю пісню змінює інша:

*Де ж ти росла, берізонько,
Така тонка високая,
На вершечку зелена?
Росла в лісі при криниці,
При холодній водиці.*

*Де ж ти росла, Марусенько,
Така красна молодая,
На личеньку рум'яная?
Росла в батька у світлоньці,
У великій розкошоньці.*

Відтак зринає сумна, тужлива пісня:

*За городом калина,
На город ся схилила.
На город ся схилила,
Білим цвітом зацвіла.*

*Ой, там Маруся ходить,
Цвіт калиноньки ломить.
Чи буду я така,
як цвіт-калина тая?*

*Ой, будеш, доню, будеш,
Доки у мене будеш.
А як підеш від мене,
Спаде красонька з тебе.
Як з калиноньки роса,
З твого личенька краса.*

Пісня затихає, а лунає ще тужливіша:

*А в городоньку два василечки,
Котрий зірвеш, то пахне;
А в Марусеньки два барвіночки,
Котрий візьмеш, то плаче.*

*Вінку мій, вінку з рути, з барвінку,
Наробивись мі жалю:
Свого батенька, свого рідного
Навіки покидаю.*

*Вінку мій, вінку з рути, з барвінку,
Наробивись мі жалю:
Свою матінку, свою рідненьку
Навік покидаю.*

Опісля чується пісня на мелодію «Де ж ти росла, берізонько»:

*Плавай, плавай, біла рибко,
Доки іще в Дунаєньку,
Бо як тебе рибак спійме.
То він з тебе луску здійме.*

*Гуляй, гуляй, Марусенько,
Доки іще в батенька,
Бо як тебе Івась візьме,
То він з тебе вінок здійме.*

У той час родина молодії частує дівчат вином, пивом, горілкою та тістечками. Усі вгощаються. Всюди гамір. Княгиня вертається з села. Дівчата починають такої:

*Ой, за садом, за садом
Зіронька сходить,
А по саду, по саду
Марусенька ходить.*

*А там її батенько
До посаженьку кличе.
Ой, нехай кличе,
Нехай перекличе,
А я звідси не піду,
Доки ся Богу не помолю.
Помолюся щиро Богу,
Щоб мені дав щастя, долю.*

Під час виконання цієї пісні молода сідала на посаг, тобто посад. Це був кожух із чорною вовною. Його вивертали вовною наверх та клали за стіл. Крім молодії, на кожусі садовили обабіч неї дівчат. Якщо косу розплітали в суботу ввечері, а шлюб мали брати в неділю, то молодий заходив до молодії, і вони разом садовилися на посагу. Після другої світової війни цього вже не було.

Під впливом сумних і тужливих пісень молода заливається слізьми. Плаче її мати, плачуть сестри й подруги молодії. Зринає чергова пісня:

*Ой, вступила Марусенька на візок,
Ой, милий Боже, на візок,
Так і впала батеньку до ніжок,
Ой, милий Боже, до ніжок.*

*Нащо ж ти мя, батеньку, видасш,
Чи ж ти з мене послуженьки не маєш?
А я з тебе послуженьку всю маю,
Но за своєю головоньки видаю...
Та й упала матінці до ніжок.*

Якщо в молодії немає батька чи матері в живих, то співають:

*Ой схилювся сухий дуб на ворота,
Кланяється Марусенька сирота,
Чужому ся батеньку кланяє,
Бо свого рідного не має.*

По цій церемонії на середину хати ставлять стілець. Молода сідає на ньому лицем до ікон, і починається розплітання коси. Дівчата співають:

*Благословилаь Марусенька
у свого рідного батенька;
А благослови, наш милий Боже,
Косоньку розплітати.*

І зараз же дуже повільно та смутно:

*Дайте нам з терну стільця,
Золотого гребінця,
Будем косу чесати
І на Дунай пускати.*

*Пливи, косо, з водою,
Я зараз за тобою,
Припливем до берега,
Станемо, спочинемо.*

*Станемо, спочинемо,
Дрібний лист напишемо,
Най ся батенько кає,
Що мене заміж дає,
Такую молодую,
В стороньку чужую.*

До молодої підходить батько й починає розплітати косу. Його змінюють мати, брати, сестри й найближча рідня молодої. Коли вже косу було розплетено, дівчата завели:

*Летіли гуси через ріки,
Розплітали косу навіки.
Розплели косу, як дрібненький мак,
Дай же нам, Боже, всім так!*

Молода встає, а кожна з дружок старається найшвидше сісти на той стілець. За народним віруванням, найметкіша повинна найскоріше вийти заміж. Одночасно дружки рвуть на куски стрічки з коси молодої та діляться ними між собою.

Молода з дружками сідає за стіл, з ними брат княгині, і всі чекають молодого. Брата дуже часто заступає старший сват. Дівчата співають:

*Зелена рутонька, жовтий цвіт,
Нема, нема Івасенька, пішов у світ.
Писалабим листонька, не вмію,
Послалабим батенька, не смію.
Пішлабим сама я – боюся,
Далека доріженька – не вернуся.*

Пісня змінює пісню:

*Видаєш мя, моя мамо, за невістку,
Дай же мені соловейка в клітку.
Буде мені соловейко співати,
Буде мене молодую будити.
Бо чужая матінка не збудить,
Тільки ходить по сусідах та й судить:
Ой, спить моя невістонька, спить та спить,
Ой, знать, її роботонька не кортить.
Якби її роботонька кортіла,
То би вона спатоньки не хотіла.*

Потім зринає:

*А з суботоньки на неділю
Пішла Маруся в шавлію,
А хто мене в шавлії знайде,
Тому ся я дістану.
Пішов батенько, не знайшов,
Пішла матінка, не знайшла,
Пішов Івась, Марусю знайшов,
Тепер ся мені дістанеш.*

Та ось дівчата побачили, що наближається весільний почет молодого, та й защебетали:

*Чи мла, чи вода на двір налягла?
То приїхав Івасенько
З молодими боярами,
З молодими боярами
Вороними кониками.*

І зараз же на іншу мелодію:

*Ой, зачини, Марусенько,
Ворітця,
Та й не пусти Івасенька –
Молодця.
Бо наїхав Івасенько
З боярами,
Та й витопче сад-виноград
Кониками.*

Трохи згодом глузування з почту молодого:

*Наїхали наливайки
Без коней, без нагайки,
Старший сват без язика,
А музика без смика.*

І знову задерикувати:

*Стелеться барвін з тонкого тису.
Ваш хорунжий з міста,
Голова його з тіста,
Зуби як теслиці,
Губи як паляниці.*

*Стелеться барвін з тонкого тису.
Наша дружка гожа,
Сидить як та рожа.
Ваша свашка маленька,
Як жаба зелененька,
В черевички ся взула,
Як сова ся надула.*

Стелеться барвін з тонкого тису.
Покажіть нам свашку,
Чи має запаску.
Має одну пілку,
І то свинячу шкірку.

Стелеться барвін з тонкого тису.
Старший сват Петро звався,
По пас забрюхався.
Треба віхтя взяти,
Тут його витирати.

Стелеться барвін з тонкого тису.
Наїхали наливайки
Без коней, без нагайки.
Шапочок не здіймали,
Дівочок не вітали.

Урвався терпець сватам. Вони вже не можуть спокійно слухати, як із них глузують дівчата. Тож починають огри-затися:

Ой, не співай, дівчинонько,
Не маєш голосу,
Твою маму водив циган
По морозі босу.

Та дружки й дівчата молодії не вгавають:

Ой, не співай, парубонько,
бо не маєш нути,
Наївся, бач, сочевиці,
Не можеш дихнути.

Свати ж:

Ой, у сінях за дверима
Стояла лопата,
А тось мені заспівала,
Дівчина горбата.

Урешті з комори виходить старший сват, а за ним хорунжий. Пробираються до стола, за яким сидить молода

з дружками й своїм старшим сватом. Хорунжий несе на тарілці подарунок для молодої. Це дуже довга біла стрічка, котрою перев'язували літню хустину чи зимову хустку, звану «мацьок», або велику зимову хустку. Ця біла стрічка, зав'язана бантом із попришиваними гіллячками мирта, називалася короною. Надівали її молодій на голову перед відходом до шлюбу. Прибулі починають «торгувати косу». Проказавши «Князь присилає княгині подарунок», хорунжий подає молодій тарілку з короною. Княгиня ж не приймає подарунка, лиш кладе на тарілку льняну хустку. Старший сват із хорунжим відходять, а дівчата співають:

Стелеться барвін з тонкого тису.

Першії послі прийшли,

Подарунок принесли.

Ваш подарунок з клоччя,

Княгиня не хоче.

Наша хустка льняная,

На Дунаю праная.

Хорунжий і старший сват далі торгуються. Вони ж бо вірять, що кінець кінцем їм удасться купити товар. Тож торгуються навіть із братом молодої. Спершу дають кілька грошів. Із них сміються, вони відходять, згодом вертаються, підкидають на тарілку грошей. Торгування триває, а дівчата їм приспівують:

Стелеться барвін з тонкого тису.

Чого довго торгуєтесь,

Знать, грошей не маєте.

Треба йти молотити,

На «косу» заробити.

Стелеться барвін з тонкого тису.

З п'ятниці на суботу

Мали свати роботу,

Цілу ніч мишей били,

На «косу» не заробили.

Дівчата звертаються теж до брата молодії:

*Стелеться барвін з тонкого тису.
Будь, брате, розумненький,
Не продавай сестроньки,
Бо сестра, сестрінка мила,
Як червона калина.*

Коли вже перебито руки, сват молодії частує пивом, яке розпивають на знак полюбовної згоди. Дівчата ж сумно докоряють братові молодії:

*Ой, татарин, братику, татарин,
Продав брат сестру за таляр,
Рум'янос личенько за шестак,
А косу русу то дав так.*

Докоряють теж дружці молодії:

*Всадім дружку в тернину,
Продала нашу княгиню,
За келишок горілки
Позбавила нас дівки.*

Молодий іде до молодії й сідає біля неї (там, де сидів її старший сват). Старший сват молодого читає «Корону»:

*Прошу голосу!
Ставши з боярами у тім славнім дому,
Віддав би корону, сам не знаю кому.*

*Чи то тобі, гарна панно, що як зірка сяєш,
Гарним видом, білим личком світлицю вкриваєш?*

*З наказу князя стою я тут нині,
Віддати корону молодій княгині,
Яка, мов цариця поміж дружиною,
Чогось нині сумненька – Господь Бог з тобою,*

*Коли вже я – прибув, то вам оголошу,
Вся родину і бояри, послухати прошу,*

*Зелена корона, цвіт розмариновий,
А в чорних очах уже плач готовий,*

*Цвіт розмариновий молодий зірвав,
На шлюбну корону тобі його дав.*

*То за твою чесність, яку зберігала,
За твоє дівоцтво, яке шанувала.*

*Завтра вже не будеш квіток підливати,
Бо по шлюбі треба мужа доглядати.*

*Дівчата не будуть до тебе ходити,
Хлопці будуть інших в танець водити.*

*По шлюбі не будеш віночка носити
Та пахучих квітів в городі садити.*

*Літа твої дівочі попливли з водою,
Вже їх не догониш ані пташиною.*

*Не будеш вже більше на танцях гуляти,
Бо тобі прийдеться дітей колихати.*

*До своїх подруг не будеш ходити,
Бо свекрові та свекрусі прийдеться годити.*

*Вибралась собі, панно, мужа молодого,
Пригорни його щиренько до серденька свого.*

*Вам, мамо рідненька, подяку складаю,
Щосьте доню виховали, як квітку у раю.*

*Для вас, мої тато, подяка щиренька
За те, що навчали з глибини серденька.*

*Вам, сестри рідненькі, за ваші послуги
Хай Бог дасть вам щастя, щасливі дороги.*

*Поклонися, гарна панно, всій своїй родині,
Щоби тобі помагали у лихій годині.*

*Не плач, гарна панно, нехай дружка плаче,
Вона заміж хоче, аж їй серце скаче.*

*І тим парубонькам жаль став дівчини,
Бо їх чарувала гарними очима.*

*А вас, музиченьки, прошу марша грати,
Молодим до шлюбу пора вирушати.*

Оркестр грає марш. Дівчата виходять з хати, молоді кланяються разом батькам, братам, сестрам і просять благословення, а свати співають:

*Кланяйтеся, діти, рожевії квіти,
Низько покірненько, щоби було хорошенько
Старому, малому, своєму і чужому...*

Коли вже всі весільчани висипалися з хати надвір, хорунжий звертається до дружби:

*Покропи нас, дружбоньку,
Свяченою водою;
Свяченою водою
І правою рукою;
І правою рукою,
Зеленою рутою.*

Дружба кропить усіх свяченою водою, і весільний похід рушає до церкви. Попереду йдуть свати, а за ними – музиканти, княгиня з дружками, молодий зі сватами, староста з жінкою, дружби та всі інші весільчани.

Ідучи до церкви, свати з хорунжим затягають:

*Ой, на горі церковця стояла,
А у тій церковці є три хоруговці.
Перша хоруговця – статечні старости,
Друга хоруговця – статечні дружбоньки,
Третя хоруговця – статечний хорунжий.*

По вінчанні молода тягне ногою рушник, щоб потягнути всіх дівчат за собою, тобто промостити їм дорогу під вінець. З церкви молоді виходять разом. Музиканти грають марш, а свати попереду співають:

*Ой, матінко моя, вже бо я не твоя,
Тільки того пана, що з ним шлюб узяла.
Що з ним шлюб узяла, перстенці змінjala,
Перстенці змінjala, на рушнику стала,
На рушнику стала, праву ручку дала.*

Коли весільний похід повернеться під хату молодої, то чекає надворі, поки не вийдуть батьки «з перепоем». Кваплять їх свати:

*Ой, вийди, вийди із перепоем,
Із перепоем і зеленим вином,
Із зеленим вином і пшеничним хлібом,
І привітай зятенька, молодого Івасенька.*

Зачувши пісню, з хати виходять батько з матір'ю й стають на порозі. У їхніх руках – чарки, наповнені вином або горілкою. Мають і пшеничний хліб, який забрали з собою. До батьків підходять молоді, а дружба звітує:

Приводимо вам дітей, які вчора були наречені, нині звінчані. Дай Боже, щоб були здорові – як вода, веселі – як весна, а багаті – як земля!

Відповівши «Дай Боже!», батьки випивають вино, а хтось із родини (переважно жінка) наповнює чарки, котрі батьки подають разом із хлібом молодим. Вони п'ють лише до половини, а решту виливають. Свати співають «Многая літа», і молоді з хлібом ідуть у хату, а за ними – весільчани.

У хаті кожен займає своє місце. На покуті, під образами, звісно, сідають молоді, обабіч – староста з жінкою, дружби, хорунжий, дружки, свашки, при ліжку – музиканти, а поблизу дверей – свати, котрі приспівують:

*Ой, доходять нас вісті –
Готують нам їсти,
З перцями, шафранами,
З дорогими приправами.*

На столі ще нема горілки, тож свати кваплять:

*А в нашого господаря
Кучерява голова,
Як він нею потрясе,
Нам горілки принесе.*

*Ой, поїхав Панас,
По горілку для нас,
Зачепився за пень,
Простояв цілий день.*

Та ось уже поставили на столи горілку, і почався весільний бенкет. Під час обіду молодим складають побажання, усі весільчани співають «Многая літа».

Наприкінці обіду свати співають:

*Куди нам впала давня стеженька.
Дружбоньці шалик дати,
Щоб нас вивів з хати
На цілу ніч танцювати.*

Дружба встає, подає молодим кінець хустини й, тримаючи її, виводить молоду пару з-за стола. У той час свати приспівують:

*Зчорнів я, змарнів я,
По горі ходячи,
За тобою, молодою,
Марно літа трачу.*

Дівчата ж:

*Не чорній, не марній,
Не трать собі грошей,
Я за тебе не піду,
Бо ти нехороший.*

Потім під супровід оркестру:

*Було не копати під порогом ями,
Було мя не брати від рідної мами,
Я була б гуляла,
Розкошоньки зазнала.*

*Було не рубати зеленої липи,
Було мя не брати, коханий Пилипе,
Я була б гуляла,
Розкошоньки зазнала.*

Перед першою світовою війною й ще деякий час після неї найголовнішими весільними танцями в Угринові були козак та коломийка. Їх танцювали свати, танцювали парами хлоп-

ці й дівчата. Пізніше, у тридцятих роках, цього вже не було. Козака хлопці танцювали вночі для розваги, а коломийку зовсім забули. На весілля вкралися модні танго, вальси. Танцювали їх, приспівуючи:

*Гуля, гуля, білі гуси,
Гуля, гуля на Дунай,
Чого хтіла, тес маєш,
Тепер собі подумай.*

*Гуля, гуля, білі гуси,
Гуля, гуля та й на став,
Любив же я дівчиноньку,
За три літа перестав.*

*Гуля, гуля, білі гуси,
Гуля, гуля на ріки,
Засмучена дівчинонька,
Засмучена навіки.*

*Гуля, гуля, білі гуси,
Гуля, гуля в тростину,
Приїдь, приїдь, мій миленький,
Хоч годину в гостину.*

Інколи під такт вальсу співали:

*Поза городом, поза вербами,
Щоб ся дівоньки не догадали.*

*Не так дівоньки, як парубоньки,
Добрії люди, ще й сусідоньки.*

*І вчора грали, і нині грали,
Хто ж тобі, Івасю, Марусю раїв?*

*Раїла мені в лісі ліщина,
Що з тої Марусі добра дівчина.*

*І вчора грали, і нині грали,
Хто ж тобі, Марусю, Івася раїв?*

*Раїли мені добрії люди,
Що з того Івася господар буде.*

*Ой, дуду, дуду, як же ж я буду,
Пробила ніженьку на суху груду.*

*Не так на груду, як на тернину,
То за тобою, ти вражий сину.*

*Не так на груду, як на ломаку,
То за тобою, старий собако.*

*Ой, знати, знати, хто вже жонатий,
Скулився, згорбився, як пес кудлатий.*

*Ой, знати, знати, хто не женився,
Підкрутив вуса, ще й підголився.*

Дуже популярним був співаний танець. Приспівки до співаного вальсу складали самі хлопці й дівчата. Ось зразок такого тексту:

*На горі бурячок, а на ньому гичка,
Таки мене хлопці люблять, хоч я невеличка.*

*Сварилася сусідонька з мею мамусею,
Що до мене хлопці ходять її вулицею.*

*Візьми, візьми, сусідонько, перегородися,
Як до мене хлопці ходять, то ти не дивися!*

*Вчора не був, нині не був, що то за причина,
Чи тя мати не пустила, чи інша дівчина?*

*Ой, червоне сонце сходить, червоно заходить,
Тепер я ся довідала, де мій милий ходить.*

*Ой, кувала зозуленька в лісі на горісі,
Прийди, прийди, мій миленький, нікого не бійся.*

*Ані тата, ані мами, ані братової,
Прийди, прийди, мій миленький, до мене самої.*

*А в суботу до роботи голова боліла,
А в неділю на музики мало не здуріла.*

*А в суботу до роботи нехай іде мама,
А в неділю на музики то я піду сама.*

Власними силами складено й такі приспівки:

*Бабі курка не неслася,
Баба нарікала,
Ох, бодай же лиха доля
Яструба послала.*

*Яструб злетів, яструб злетів,
Схопив курку в лапи,
Баба за ним, летить, кричить,
Віддай курку бабі.*

*Ой, не лети, дурна бабо,
Шкода твого ходу,
Обіцяла мені курку,
Сама їж хворобу.*

На угринівських весіллях танцювали «волошина» з ось таким приспівом:

*А волошин сіно косить,
Волошина їсти носить,
Бодай сіно вогнем сіло,
Волошину щось насіло.*

*Заробив я три червінці,
Купив хустку своїй жінці,
Там то хустку, там то кінці,
Там то гарно моїй жінці.*

*Не сваріться, валігури,
Ваша гречка, наші кури
В вашій гречці попасуться,
В нашій шопі понесуться.*

Пізно вночі, коли весільчани потомилися, задля сміху танцювали «помело». У ході цього танцю посміховищем ставав той, кому випало zostатися без пари. Йому ж бо доводилося тоді танцювати з помелом, а навіть замітати ним хату. Свати ж задля сміху танцювали «зайчика». Один із сватів, найстарший «заєць», сунувся попереду, а за ним прямувала решта «заячої сім'ї». Що робив найстарший, те

робили й інші. Підскакуючи в такт музиці, вони, наприклад, ішли до кухні й приносили звідти в зубах ложки, а потім цілували дівчат. Чим дотепніший був найстарший «заєць», тим забава була цікавіша. Ще був танець «швець». Танцювали його лише хлопці, петляючи ключем навкруги кімнати. У відповідний момент вони присідали, вдаючи, що молотком забивають кілочки. Опісля під такт музики ніби витягали руками дратву сусідам з їхніх носів.

*

Настав час висилати «гостей» зі скриненю (тобто придане) до дому молодого. Свати затягають:

*Куди нам впала давня стеженька,
Покажіть нам, гості,
Чи для нашої милості,
Бо ми хочем знати,
Кого маєм шанувати.*

«Гості» відспівують:

*Ось ми ваші гості,
Мостіте нам мости,
Гатіте нам гаті,
Бо будемо їхати.*

Тим часом свати виносять з хати скриню із приданим і, вантажачи її на віз, приговорюють:

– *Хіба мама каміння наклала в скриню, така тяжка!*

Скриню не замикали, щоб у домі молодого могли подивляти, яка багата невістка. Зверху у скрині були вишивані рушники, кінці котрих звисали назовні, на віко ж ставили коровай молодої. Якщо «гості» подавалися до іншого села, то всі їхали кількома возами. Коли ж молодий мешкав в одному селі, то «гості» йшли пішки, лиш старший сват молодої їхав, везучи коровай на віці од скрині. На відході ж найстарша «гостя» зверталася до рідні молодої:

– *Благословіть, тату, мамо й вся родину, щасливо добратися від княгиненого дому до князевого двору.*

– *Най Бог благословить*, – відповідали батьки. Молода з мамою та сестрами плакали. Музиканти грали марш. «Гості» виходили з піснею:

*Піють куроньки по селу,
Їдуть гостоньки в дорогу,
З скринями, з перинами,
З дорогими речами.*

*Місяцю-рогоженьку,
Світи нам доріженьку,
Щоби ми не зблудили,
Короваю не згубили.*

*Ой, знати, знати,
Де Івасева хата.
Довкола деревина,
Всередині хатина.*

Коли ж «гості» прибули під хату молодого, то квапили:

*Знать, ви нас не любите,
Що до нас не вийдете.
Ми коні завернемо
І назад поїдемо.*

Із хати виходять батьки молодого з родиною, вітають «гостей» і просять до господи. Скриню з приданим здіймають з воза й вносять до комори. «Гості» готують ліжко для молодих: кладуть перину, застеляють плахтою, мостять дві подушки. Відтак заходять у весільну кімнату, ставлять на стіл свою горілку, кладуть закуску й просять домашніх гоститися з ними. Потім домашні заставляють стіл стравою й питвом та пригощають «гостей», чекаючи на молоду пару й решту весільчан.

Тим часом тамті ще бавляться в хаті молодої. Свати саме виносять з комори коровай молодого (той, що принесли від нього перед шлюбом) і ставлять його на стіл. Молоді сідають за столом, дружби – обабіч, а свати співають:

*Куди нам впала давня стеженька.
Розбирайся, короваю,
З зеленого маю,
І з рути, і з барвінку
На тисову тарілку.*

Дружба витягає з короваю смерекові гілки з квітами й стрічками, а свати далі співають:

*Дружбоньці води дати, рученьки повмивати,
Щоб були чистенькі коровай краяти.
Дружбоньці рушник дати, рученьки пообтирати,
Щоб були чистенькі коровай краяти.*

Домашні приносять рушник, воду й тарілку. Дружба мие руки, витирає їх рушником. Сват подає ніж дружбі, той встає й промовляє:

– Тату чесні, мамо чесні, благословіть той дар Божий на мир християнський роздати.

– Най Бог благословить! – відповідають батьки молодії.

Дружба вирізує на середині короваю кружок і починається частування. Перший кусок короваю дружба дає молодим, а відтак старший сват молодії розносить його на тарілці тим, кому молодий і молода кажуть: батькові, матері, решті родини, друзкам, свашкам, сватам, дружбам та іншим весільцям.

Несучи коровай, старший сват гукає: *Десь тут має бути, най ся дає чути, наших молодих* (тато, мама чи хтось інший). Коли когось немає на той час у хаті, сват приспівує:

*Нема його вдома,
Пішов по опеньки,
Нема його до роботи,
Лиш на витребеньки.*

*Нема його вдома,
Пішов по малини,
Нема його до роботи,
За дівками гине.*

Цілий спід короваю, так звана підошва, дається музикантам. Заки це-станеться, свати співають:

*Музика ся підносить
І дружбоньку просить,
Щоб були ласкавії,
Підошви не краяли.*

*Вглянься, дружба, за себе,
Там твоя жінка стоїть,
Семеро дітей держить,
А всі з торбинками,
Коровай розібрали.*

Церемонія передавання споду короваю музикантам закінчується приспівом:

*Поплив коровай на Дунай,
За ним, за ним, Марусенька, не думай.*

Кожен, хто дістане короваю, трохи з'їдає, а решту старасться занести додому, щоб і домашні попробували.

Після короваю всі весільчани сідають вечеряти. По вечері ж молода пара зі своїм почтом вибирається в похід до молодого. Виходячи з рідного дому, молода прощається з батьками, братами, сестрами, бабунями й дідунями. Усі плачуть. Молодий дякує тестеві за дочку. Мати дає їй два образи. Свати ж співають:

*Здригнулися стіни, лави,
Столики мальовані.
А хто ж вас мити буде,
Як Марусі не буде?*

*Обмиє вас матінонька
Білими рученьками,
Дрібними слізеньками.*

Коли весільний похід уступить до двору молодого, то всі відразу входять у хату. Молоді кладуть принесений із собою хліб на столі й сідають на покуті обабіч весільчан. Починається вітання невістки. До молодої підходять по черзі батько, мати та решта родини молодого й промовляють: «Вітай, гістя, у нас». Батько каже: «Дай Боже, щоб була мені

як рідна дитина», а мати: – «Дай Боже, щоб ми так жили, як я зі своєю свекрухою». Цілюються і дають молодій гроші.

Через деякий час беруть молоду до комори або якоїсь кімнати, щоб зняти з неї вінок. Свати ж тоді співають:

*Шур, шури по солому,
Стелити молодому,
До Марусі душки,
На білій подушці.*

Потім молоду проводять з комори до весільної кімнати, співаючи:

*Встала Маруся з ложа,
За нею Матір Божа,
Вложила короньку
На її головоньку.*

Свати ж приспівують:

*Що та гістя наробила,
Кривий пиріг заліпила,
А з пирога вареницю,
А з Марусі молодицю.*

Княгиня всі свої стрічки роздає дівчатам. Настає пора на т.зв. «танець на чіпець» (чіпець – це груба сітка з ниток, яку заміжні жінки вбирали на голову, щоб волосся не вибивалося з-під хустки). Молоді сідають за стіл, біля них становиться хорунжий, котрий вигукує:

– Просить наша красна молода у танець на чіпець свого тестя!

Тесть підходить до молодої й коротко з нею танцює. Відтак кладе гроші на тарілку, що стоїть на столі. Хорунжий викликає до танцю тещу, а опісля інших домашніх та всіх гостей.

Потім ділять коровай молодої та востаннє сідають за весільний стіл. Весілля добігає кінця. Відходячи, кожен прощається з молодими та господарями дому:

«Дякуємо за гостинність та просимо вибачити, як чимсь вам надокучили».

Угринівці

Прізвища й прізвиська

Багато мешканців Угринова мало однакові прізвища. Щоб розрізнити таких угринівців, надавано їм прізвиська. Утворювано їх нерідко від імен або за індивідуальними ознаками батьків чи іншої рідні окремих носіїв однакових прізвищ, а то й від дівочих прізвищ матерів – носіїв таких прізвищ. Ось деякі угринівські прізвиська, які подаю праворуч поряд зі справжніми прізвищами їхніх носіїв, котрі наводжу ліворуч.

Вулиця Шевченка

1. Д. Боровик – Павалків	11. Д. Павлюк – Шемків
2. І. Вербівський – Даньків	12. М. Павлюк – Даньків
3. Т. Вербівський – Шугірів	13. С. Павлюк – Козаків
4. Т. Гнатюк – Кравців	14. Т. Савчук – Настирів
5. Т. Гнатюк – Климчуків	15. Т. Сава – Дзядів
6. К. Гнатюк – Климчуків	16. П. Сенюк – Тропиків
7. Карпосюк – Гарбузів	17. Л. Сидор – Питалин
8. П. Марчук – Сайків	18. Т. Сусукайло – Сороків
9. Т. Матвійчук – Саєнчин	19. П. Хома – Харків
10. І. Павлюк – Суховицький	

Вулиця Шашкевича

1. В. Вандик – Салагубів	6. Медвідь – Гільчишин
2. А. Гнатюк – Дяків	7. С. Попович – Сачків
3. І. Ковальчук – Швабків	8. П. Сава – Салегів
4. І. Кондратюк – Криворуків	9. С. Сава – Харків
5. А. Костюк – Лубаїв	10. С. Федейко – Ковалів

Вулиця Котляревського

1. Я. Дацюк – Трушиків	4. Я. Солома – Валахів
2. М. Кімпінський – Таціонів	5. І. Стасюк – Кецалів
3. М. Матвійчук – Гаврехів	

Майдан за рікою

1. К. Боровик – Кірійонів	13. С. Легенький – Даньків
2. Д. Денисюк – Сичів	14. С. Павлюк
3. І. Ващук – Филімонів	– Суховицький
4. Ф. Вербівський – Даньків	15. Р. Пелех – Гарасимів
5. І. Вербівський – Паньків	16. Н. Сава – Даньків
6. М. Вербівський	17. І. Семенчук – Смотрів
– Гільчишин	18. П. Сенюк – Вавринюків
7. П. Вербівський – Сайків	19. М. Сенюк – Тропиків
8. П. Воробій – Мулярів	20. М. Сидор – Бартків
9. П. Гнатюк – Лубаїв	21. Т. Труш – Даньків
10. Т. Гнатюк – Тіхів	22. К. Федейко – Кулинин
11. П. Костюк – Кулаків	23. П. Федейко – Щуцьків
12. І. Кошла – Полевків	24. І. Цьона – Косменів

Майдан козацький біля цвинтаря

1. Т. Гнатюк – Домчин	8. П. Мазурок – Швабків
2. Т. Дацюк – Щуцьків	9. П. Медвідь – Василишин
3. Я. Кашуба – Соломин	10. І. Медвідь – Зайців
4. М. Кондратюк – Чобітка	11. С. Назар – Дулів
5. М. Кондратюк – Дулів	12. П. Сень – Крутіїв
6. С. Конахович – Щуцьків	13. І. Федейко – Голійників
7. М. Куба – Граськів	14. Т. Хома – Тропиків

Повернулися до Угринова після включення його до складу УРСР

1. Марія Баран	13. Єлизавета Луця
2. Єфросинія Близнюк	14. Галина Луцик
3. Семен Вашук	15. Євгенія Малютина
4. Ярослав Вербівський	16. Марія Орісюк
5. Дмитро Гнатюк (Лук'янів)	17. Катерина Орісюк
6. Василь Гнатюк	18. Михайло Павлюк
7. Катерина Гнатюк
(Гільчишина)	19. Демид Сава
8. Євгенія Званьковська	20. Павло Сень
9. Іван Кашуба	21. Ірина Филимон
10. Степан Кашуба	22. Феодосій Цьвікула
11. Серафима Кириїнова	23. Федір Чаус
12. Ігор Левицький	24. Анна Шевчук
	25. Яків Щуцький

Повернулися в рідні сторони й поселилися в сусідньому селі Нисмичі

1. Феодосій Гнатюк
(Климчуків)	3. Василь Рубашавський
4. Анастасія Сень	
2. Степан Качоровський	5. Іван Сень

Поселені на території Мронгівського повіту, що на Ольштинщині

Адамус Йосип, Олександра, Анастасія, Марія
Бас Іван, Катерина, Марія
Борачук Ярослав, Євгенія, Марія, Анастасія
Вандик Феодосія, Василь, Марія
Вашук Яків, Анна
Вашук Феодосій, Єфросинія, Анна, Марія
Вербівський Феодосій, Євгенія, Марія
Вербівський Михайло, Марія
Вербівський Теодор, Марія, Марта, Олена, Степан

Гнатюк Теодор, Феодосія, Богдана
Голяр Микола, Клавдія, Василь, Надія, Галина
Дуля Катерина, Іван, Марія, Олена
Закоршменний Антін, Марія, Іван
Кашуба Ярослав, Олена, Степан, Надія, Степан
Кімпінський Микола, Марія, Євгенія, Марія, Лука
Ксба Софія, Володимир, Марія, Демид, Мар'ян
Кіндзера Михайло, Анастасія
Ковальчук Тетяна, Іван, Анастасія
Когут Іван, Марія, Микола, Михайло, Василь, Богдан, Олена
Конахович Степан, Анастасія, Михайло
Конишевський Іван, Марія, Мирослав, Євген
Костюк Семен, Параска, Тадей, Василь
Коцюба Мирон, Анна, Марія
Кривцун Петро, Єлизавета, Євгенія, Степан
Левицький Василь, Анастасія, Тома, Степан
Лисецький Дмитро, Анастасія, Гіларій, Меланія, Богдан
Лисецький Феодосій, Анна, Дмитро, Семен, Єлизавета,
Марія, Богдан
Лисецький Іван, Мокрина, Марія, Анастасія
Марчук Серафима, Іван, Семен, Василь, Марія, Анна, Олена
Матвійчук Микола, Анастасія, Іван, Анна
Матвійчук Текля, Анна, Стефанія, Богдан
Мацієвич Дорохтей, Михайло, Марія, Ігор, Данута, Євгеній
Мазурок Петро, Анна, Євгенія
Медвідь Павло, Марія, Микола
Медвідь Анастасія, Василь, Євгенія, Семен
Павлюк Андрій, Параска, Семен, Анна, Василь, Феодосій
Павлюк Іван, Єфросинія, Семен, Ярослав
Панасевич Петро, Єва, Марія, Євген
Сава Семен, Марія, Текля, Степан, Володимир, Ольга
Сава Феодосій, Євгенія, Єфросинія, Анна
Савчук Феодосій, Анна, Богдан, Марія
Саганський Василь, Анастасія
Сенюк Мирон, Єлизавета
Сидор Іван, Марія, Феодосій, Анастасія, Марія
Смулка Клим, Єфросинія
Солома Методій, Пелагія, Євгенія

Стасюк Іван, Єфимія, Богдан, Марія, Андрій, Катерина
Федейко Прокіп, Марія, Іван, Ярослав
Федейко Степан, Марія, Михайло, Феодосій
Хома Прохор, Євгенія, Семен, Єфросинія, Володимир
Хома Євстахій, Марія, Пелагія
Циба Петро, Євгенія, Володимир, Степан
Чаус Степан, Віра, Марія
Черній Маркіян, Єлизавета, Степан

Усього на Мронгівщині було поселено 54 угринівські сім'ї, що нараховували 215 осіб. Померлих тут угринівців похоронено на кладовищах у Мронгові, Пецках, Миколайках, Варпунах та Сорквітах.

Поселені на території Новодвірського повіту, що на Гданщині

В селі Маженціні

Бак Яків, Ольга, Степан
Близиук Яків, Харитина, Володимир, Марія
Біловус Петро, Ольга, Євгенія
Борачук Євген, Мотря, Степан, Тихон, Іван
Боровик Степан, Анна, Василь
Вандик Павло, Серафима, Анастасія, Анна, Петро
Вербівський Іван, Анна, Василь, Богдан, Марія
Вербівський Іван (Павлів), Марія, Володимир, Анастасія
Гнатюк Павло, Анна, Василь, Степан, Богдан
Гнатюк Феодосій, Анастасія, Богдан, Марія
Гнатюк Феодосій
Дацюк Ольга, Галина
Дуля Андрій, Євгенія, Пелагія, Агафія
Звадюк Василь, Марія
Зубко Феодосій, Марія, Анастасія
Кашуба Петро
Качоровський Іван
Капусняк Василь, Текля, Володимир
Кіцай Микола, Євгенія, Марія, Анна

Коваль Василь, Анастасія
Король Василь, Анна
Король Марія, Євгенія, Тетяна
Комарчевський Андрій, Марія
Кошла Анна, Марія, Іван
Лапикіт Анна
Матвійчук Марія
Орисюк Семен, Павлина, Роман, Євгенія, Олександр
Сас Іван, Марія
Савчук Євген, Леонія, Степан, Марія
Савчук Яків, Катерина, Володимир, Анна, Іван
Сенюк Степан, Єлизавета, Галина, Анна
Сич Яків, Любомира, Любомира
Сич Данило, Пелагія
Сушак Іван, Марія, Ігор
Стефанівський Віктор, Серафима, Михайло, Богдана,
Францішка
Тюхтій Павло, Марія, Степан, Анна
Тюхтій Анастасія
Федейко Петро, Анастасія, Марія, Ірина, Тетяна
Федейко Микита, Катерина
Харко Михайло, Олександра
Цьона Феодосій, Єлизавета, Іван
Черній Пантелемон, Оксана
Чорний Володимир, Анна, Марія
Шеремета Феодосій, Марія, Євгенія, Галина
Юр Євген, Серафима, Галина, Христина

В селі Кемпки

Вандик Микола, Іванна, Іван, Євген
Федейко Марія, Іван, Анна

В селі Орлові

Білаш Дмитро, Анна, Марія, Євгенія
Гнатюк Павло, Єфросинія
Гнатюк Феодосій (Домчин), Марія, Євген
Качоровський Василь, Анна, Марія
Кіндзера Степан, Марія, Василь

Кондратюк Атанасій, Марія, Петро, Анна
Левосюк Іван, Євгенія, Володимир, Богдан, Зиновій
Луда Пилип, Анастасія, Анна
Луда Феодосій, Анна
Микорський Максим, Марія, Анастасія, Катерина
Олецький Іван, Катерина, Марія, Василь, Євген
Побережник Олекса
Труш Анна, Семен
Чарнецький Михайло, Євдокія

У Стегні

Барабаш Марія, Євгенія
Власюк Марія, Степан, Марія
Дудик Марія, Анна, Євген
Крутій Агафія
Ромасюк Максим, Марія, Микола
Черній Анастасія, Павло

Усього в Новодвірському повіті було поселено 67 угри-
нівських родин, що нараховували 203 особи.

Поселені на території Мілесьвської гміни, що на Ельблонжчині

Воробій Єфросинія, Ангелка
Гнатюк Степан (Лубаїв)
Денисюк Олександр, Єлизавета, Богдан
Журавський Петро
Замлинський Іван, Марія, Семен, Володимир
Костюк Єфросинія, Євгенія, Анастасія, Богдан
Костик Степан, його дружина й 14 дітей
Романюк Феодосій
Солома Єфросинія (Валахова)
Федина Тома, Феодосій, Анастасія, Мирослава

ЗМІСТ

Розповідь про Угринів, угринівців та їхніх нащадків

Початки Угринова	5
Перебування козацького війська в Угринові	7
Угринів у 1765-1850 роках	9
Паростки просвітництва в Угринові	11
Будова нової церкви	14
Нове в житті угринівців	16
Перші студенти з Угринова	18
Курс на українізацію Угринова	19
Угринів перед першою світовою війною	21
Релігійне життя й церковні звичаї в Угринові	22
У вирі австрійсько-російської війни	27
Серед борців за Українську державу	29
Будова народного дому в Угринові	32
Пацифікація Угринова	35
Задля вироблення снаги	37
Мирні дні Угринова	39
Напередодні німецько-польської війни	41
Угринів після падіння Польщі	41
Знегоди воєнної завірюхи	43
Витіснення німців з Угринова	45
Чорні хмари над Угриновом	46
Наслідки операції «Вісла»	48
Мученицька доля угринівських повстанців	49
Нові випробування	51

Патріотичний почин о. Мирослава Ріпецького	53
Здобутки колишніх угринівців на Мронгівщині	55
Відкриття церкви в Решлі	57
Угринівське плем'я на Гданщині	57
У рідному Угринові	59
Післямова	60
Знімки	63

Додатки

Іван Стасюк, Семен Сава. Угринівське весілля	109
План Угринова	134

Угринівці

Прізвища й прізвиська	135
Повернулися до Угринова після включення його до складу УРСР	137
Повернулися в рідні сторони й поселились у сусідньому селі Нисмичі	137
Поселені на території Мронгівського повіту, що на Ольштинщині	137
Поселені на території Новодвірського повіту, що на Гданщині	139
Поселені на території Мілеєвської гміни, що на Ельблонжчині	141

**У серії праць Видавництва Українського Архіву
в 1995 році появляться:**

«СПОГАДИ» о. Степана Дзюбини – перша мемуарна публікація про душпастирську працю серед вірних Греко-Католицької Церкви у Польщі в 1938-1994 рр. Цінним доповненням спогадів є 173 документи до історії УГКЦ та понад 100 унікальних знімків.

«ПОВСТАНСЬКІ МОГИЛИ» – пропам'ятна книга впадших на полі слави вояків Української Повстанської Армії Тактичних Відтинків «Лемко», «Бастіон», «Данилів». Перших 500 біограм вояків УПА, що загинули на території Польщі у 1944-1946 рр., численні фотографії, документи, а також листування, яке надійшло на адресу Українського архіву в ході праць над цією книжкою. Зібрав і до друку підготував **Євген Місило**.

«PRZESIEDLENIE UKRAIŃCÓW Z POLSKI DO USSR (1944-1946)». Біля 300 вперше публікованих документів Генерального штабу Війська Польського, Української Повстанської Армії та репатріаційних комісій, що свідчать про виселення 482 тис. українців з Польщі в УРСР. Зібрав і до друку підготував **Євген Місило**.

«ЗАКЕРЗОННЯ». Другий том спогадів вояків Української Повстанської Армії. Маловідомі епізоди з діяльності українського підпілля на землях, які по 1944 р. опинилися в межах польської держави, трагічна доля його членів після 1947 р. Зібрав і до друку підготував **Богдан Гук**.

«СЛІДАМИ ПАМ'ЯТІ». Календарний літопис Українського архіву.

Наша адреса: OFICyna WYDAWNICZA ARCHIWUM UKRAIŃSKIE
01-581 Warszawa, ul. Krasińskiego 16 m 84, tel./fax (0 22) 39-87-73

Банковий рахунок: Bank Gdański S.A. IV Oddział Warszawa-Filia
nr 300012-1296-136

Перші частини книжки «Удома й на чужині» Володимира Сави появились у *Гомоні*. Тут також підготовлено її до друку. Нині *Гомін* – двотижневик українців у Польщі – чекає Вашої допомоги. У *Гомону* єдиний спонсор – Читач!

Банкові рахунки *Гомону*:

у Польщі

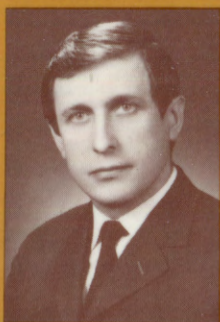
Redakcja gazety
„Homin”
Bank Gdański S.A.
IV Oddział Warszawa
300009-14720-131

в Америці (Чикаго)

Homin-ACC 32345
Selfreliance
Ukrainian F.C.U.
2351 W. Chicago Ave.
Chicago, IL 60622

у Канаді (Торонто)

Homin
Community Trust Com-
pany LTD. ACC 1127430
2271 Bloor Street West
Toronto, Ont. M6S 1P1

«Удома й на чужині» – патріотична книжка Володимира Сави, сперта в основному на спогадах його покійного батька Семена. Складається вона з «Розповіді про Угринів, угринівців та їхніх нащадків», а також із «Угринівського весілля» та інших цінних додатків, у тому числі й 110 унікальних знімків. У цій книжці багато місця відведено й церковним звичаям, знегодам воєнної завірюхи, наслідкам операції «Вісла», мученицькій долі українських повстанців та життю й діяльності угринівських виселенців на північних землях Польщі.

Володимир Сава народився 20 серпня 1938 року в селі Угринові, що на Сокальщині. 1947 р. разом із батьками в рамках операції «Вісла» був переселений на Ольштинщину. Закінчивши 1965 р. Медичний інститут у Білостоці, став працювати за фахом в Ольштині. 1979 р. його було призначено ординатором ларингологічного відділу Воевідської лікарні в Ольштині, де на цій посаді працює донині.

